

149

16 8/26

આનંદધારા

ભાગ ૩

— પ્રયોજક :—

રમણલાલ નાનાલાલ શાહ

તાંત્રી: જાલિભુવન

R. N. 121

1 SEP 1928

1928

(1928)

કેસનદાસ નારણદાસ એન્ડ સન્સ

બુકસેલર્સ, નાણાવટ—સુરત

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૧૨૨૧ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ આનંદધારી-૩

વિષય ૬ : ૩

બાલજીવન પુસ્તકમાળા-પુસ્તક ૮

આનંદધારા

ભાગ ૩

બાલવાર્તાઓનો સચિત્ર સંગ્રહ

—: પ્રયોજક :—

રમણુલાલ નાનાલાલ શાહ

તંત્રી-બાલજીવન

[આવૃત્તિ ૨ જી]

પ્રકાશક: કેસનદાસ નારણુદાસ

બુકસેલર-નાણાવટ-મુરત

સં. ૧૯૮૪]

આઠ આના

[સન ૧૯૨૮

જરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

૪-૩ આનંદધારા ભાગ ૩ માટે જાહેર પ્રજામત

“બાલજીવન બાળકોના બરતું, તેમને ગમતું, નિયમિત અને શિષ્ટ માર્ગિક છે. તેમાં આવેલી વાતોમાંથી ચુંટી કાઢીને છત્રીસ વાતો આ આનંદધારામાં ભાષ રમણલાલે રજુ કરી છે. x x તમામ વાતો સરળ અને રસ નીતરતી જણાશે.”

—“સાહિત્ય”

* * * * *

“બાળસાહિત્યની સારી સેવા “બાલજીવન” કાર્યાલય કરી રહ્યું છે. બાળકોનું હિત હેઠે રાખનાર માબાપોએ આવાં પુસ્તકો પોતાનાં બાળકોના હાથમાં જરૂર મૂકવાં જોઈએ.

“પાટીદાર”

“x x બાળકોના હાથમાં વધારાના વાચનલેખે એ ચોપડી બેરડક આપી શકાય. બાળકો એ ચોપડી હોંશિયોંશે વાંચી એકી વેળા પુરી જ કરી નાખે એવી છે. ભાષા સાદી અને સહેલી, અને દરેક કોમનાં બાળકો વાંચી સમજી શકે તેવી છે.” x x “પારસીસંસાર”

x x “બાલજીવન કાર્યાલય દિન પ્રતિ દિન બાલસાહિત્યમાં રસમય ફાળો આપી બાળકો માટે જ્ઞાન સાથે ગંમત મળે એવાં પુસ્તકો તેમની સમક્ષ રજુ કરે છે એ સ્તુત્ય છે. પ્રસ્તુત કાર્યાલય તરફથી આનંદધારાના પહેલા ૨ ભાગ x x અગાઉ બહાર પડ્યા હતા, જે રસથી વંચાયા હતા. આનંદધારાનો ત્રીજો ભાગ પણ બાળકો જ્ઞાન સાથે બોધ લે એવી રસમય નાની નાની વાતોથી ભરેલો હોષ ચિત્રો પણ છુટે હાથે અપાયાં હોવાને લીધે વાચકવર્ગમાં માનીતો થઈ પડશે. x x “નવગુજરાત”

પ્રસ્તાવના બીજી આવૃત્તિની

આનંદધારા ભાગ ૩ની પહેલી આવૃત્તિ સં. ૧૯૮૨માં છપાવેલી તે એક વર્ષમાં ખલાસ થઇ ગયેલી હતી. તેની માગણી ચાલુ હતી, પરંતુ અમારી પાસે તેને ફરીથી પ્રકટ કરવા જોઈતાં સાધનો, ને સગવડના અભાવને લીધે તે હજુ સુધી પ્રકટ થઇ શકી નહોતી. તેની બીજી આવૃત્તિ પ્રકટ કરવા શ્રી. કસનદાસ નારણદાસ બુક્સેલરે માગણી કરી હતી તે ઉપરથી બીજી આવૃત્તિ તેમને છપાવવા પુરતા હકક આપ્યા ને એ રીતે આ ચોપડી આજે ફરીથી પ્રકટ થાય છે. આશા છે કે જાહેર પ્રજા અને વર્તમાનપત્રો તરફથી જે મીઠાશબ્દોને ઉમંગભર્યો આવકાર પડેલી આવૃત્તિને મળ્યો હતો તે જ આ આવૃત્તિને પણ મળશે. અને ગુજરાતની બાલપ્રજા જેમને માટે આ પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે, તે તેને અગાઉની માફક ઉમંગથી વધાવશે.

આનંદધારાના આ ભાગને પણ અંગ્રેજી સરકારી કેળવણી ખાતાએ તથા વડોદરા રાજ્યના શાળાખાતાએ ઈનામ તથા પુરસ્કાલયોને માટે મંજૂર કર્યો છે. તે માટે અમે તે ખાતાઓના આભારી થયા છીએ.

આ ચોપડીમાં “બાલજીવન” માસિકમાં આવી ગયેલી અને બાળકોમાં પ્રિય થઈ પડેલી સારી સારી વાતો ચુંટીને એકઠી કરી છે. બ્યારે એ વાતો પહેલવહેલી પ્રકટ થઈ ત્યારે તે બાળકોને ખૂબ ગમી ગઇ હતી. તેની પહેલી આવૃત્તિની વેળાએ પણ બાળકોએ તેને ઉત્સાહથી વધાવી હતી. આ ચોપડીમાંની “ચિતોડનો ચંદ્રસોહ” વાળી વાર્તાને મળતું એક ચિત્રપટ પણ જાણીતા ચિત્રપટ નિષ્ણાત શ્રી. નાગેન્દ્ર મજમુંદારે તૈયાર કર્યું હતું, જે ચિત્રપટ જોનાર પ્રજાના સારા આદરને પ્રાપ્ત થયું હતું.

આ વાર્તાઓ કોઈ એક જ લેખકની કૃતિ નથી. જુદા જુદા લેખક મિત્રોએ તે “બાલજીવન” માટે લખી હતી. ચોપડીની સફળતાનો જશ જે કોઈને પણ હોય તો એ અમારા નિઃસ્વાર્થી લેખક મિત્રોને છે. બિચારો પ્રયોજક તો કેવળ પોતાનું નામ અડાવી બેઠેલ છે એ જ. તે તો માત્ર નિમિત્તરૂપ છે. વળી જે સાધનો ઉપરથી એ ચોપડીમાંની કેટલીક વાતો તૈયાર થયેલી છે તેના મૂળ લેખકો અને પ્રકાશકોનો પણ જેટલો આભાર માનું એટલો ઓછો જ ગણાય. અધિક આવજી સુધ્ધ ૧૧ }

સંવત: ૧૯૮૪

રમણલાલ નાનાલાલ શાહ

બાલજીવન પુસ્તકમાળાનાં પુસ્તકો

(૧) વસંત	(શીલક નથી.)
(૨) સ્વામિભક્ત સુરપાળ (આલનાટક)	(,,)
(૩) બાલા ગીત મંજરી	(,,)
(૪) અમારી વાર્તાઓ	(,,)
(૫) આનંદધારા ભાગ ૧	૦-૬-૦
(૬) અમારી બીજી વાર્તાઓ	૦-૮-૦
(૭) આનંદધારા ભાગ ૨	૦-૭-૦
(૮) આનંદધારા ભાગ ૩	૦-૮-૦
(૯) સરોવરની સુંદરી.	૦-૨-૦
(૧૦) આનંદધારા ભાગ ૪	૦-૯-૦
(૧૧) અમારી ત્રીજી વાર્તાઓ	૦-૧૨-૦
(૧૨) આનંદકુંજ ભાગ ૧	૦-૮-૦
(૧૩) સારી સારી વાતો	૦-૮-૦

* નંબર ૫, ૭, ૮ ને ૧૦ની નવી આવૃત્તિ બહાર પડી છે. નં. ૪, ૬, ૭, ૮, ૯, ૧૦ની ચોપડીઓ વડોદરા અને પ્રીટીશ રાજ્યનાં કેળવણી-ખાતાંઓએ ઈનામ અને શાળાપુસ્તકાલયો માટે મંજૂર કરેલી છે. બીજી થતી નથી છે.

મુદ્રક:-નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ

મુદ્રણસ્થાન:-“શંકર” પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ, ચૌટાના પૂલ ઉપર ટાંકી પાસે-સુરત.

અનુક્રમણિકા

૧ મિયાનું સ્વપ્ન...	...રમણલાલ નાનાલાલ શાહ	૧
૨ નિમકલરામ મિત્ર	૨
૩ આરપનું ઘેટ	૩
૪ ભાટની ચતુરાઈ	૪
૫ હાસી ફાગદાર	૫
૬ મિયાભાઈનો બકરો	૬
૭ ધરડાંને માન આપો	૭
૮ ચિતોડનો ચંદ્રસિંહ	...માધવરાવ ભા. કલિક...	૮
૯ ચાર મિત્રો...	...ભાનુ...	૧૫
૧૦ એક કાગડાના અપશુકન	...રમણલાલ નાનાલાલ શાહ	૧૭
૧૧ બનાવનારા બન્યા	૧૮
૧૨ સિંહની છબી	૨૦
૧૩ મરઘીની એક ટાંગ	...કરીમ મ. ખાસ્તર	૨૧
૧૪ કંજુસની દોસ્તી	...રમણલાલ નાનાલાલ શાહ	૨૨
૧૫ આંધળાનું જ્ઞાનસ	૨૩
૧૬ રાખનો મસ્કરો	૨૪
૧૭ ખુદાદાદ...	...ભાનુ	૨૫
૧૮ ચોટલીનો ચમત્કાર	...મગનલાલ જોશી.	૩૨
૧૯ વરસની વહેંચણી	...નાગરદાસ ઈ. પટેલ	૩૩
૨૦ કુખડાની કહાણી	...કરીમ મહમદ ખાસ્તર...	૩૪

૨૧ સીદી તુમાન...	...પુંગલાલ પરિખ૪૨
૨૨ ચાહ પીવાનો રીવાજ કેવી રીતે પડ્યો...	મો. જ. પાઠક૪૬
૨૩ અન્યાયી રાજ...	...રમણલાલ નાનાલાલ શાહ૪૯
૨૪ કાજીજીની દાઢી...૫૦
૨૫ વહેમી રાજ...૫૧
૨૬ મિઝાજ બકરો...૫૨
૨૭ વેલવતી...	...માધવરાવ ભા. કર્ણિક...૫૩
૨૮ મહમદ અને શીરદુશી	...અંદ્રાન્ત૬૧
૨૯ વાઘપર સ્વારી...	...રમણલાલ પી. સોની૬૨
૩૦ લાંબા સાહેબ...	...કનુ હ. દેસાઈ૬૪
૩૧ સુગરીનાં બચ્ચાં	...મગનલાલ ભ. જોશી૭૧
૩૨ ઘોડો કેમ ચોરાય	...રમણલાલ નાનાલાલ શાહ૭૫
૩૩ સૌનો બેલી રામ	...હરિલાલ વા. શાહ૭૬
૩૪ સાસુનાં કલેડાં	...રમણલાલ નાનાલાલ શાહ૭૭
૩૫ ગોવાળીયાની માનતા	...રમણલાલ નાનાલાલ શાહ૭૮
૩૬ બીરબલનું બુદ્ધિચાતુર્ય	...મકનદાસ હરજીવનદાસ મહેતા૭૯



આનંદધારા ભાગ ૩

મિયાનું સ્વપ્ન

એક મિયા એક વખત રાતના ઉઘતો હતો. ઉઘમાં તેને સ્વપ્ન આવ્યું કે તેણે સેતાનને જોયો. સેતાનને પકડી તેણે બેત્રણ તમાચા લગાવી દીધા અને તેની દાઢી પકડી મિયા બેલ્યો,— “નાપાક સેતાન ! તું જ આદમ જાતનો દુશ્મન છે. તારી દાઢી સાવરણી જેવડી લાંબી છે ને તેથી જ લોકો તને ડહાપણનો ભંડાર સમજી તારાથી ડગાય છે.”

આમ બોલી મિયાએ ખીજે એક તમાચો સેતાનને લગાવી દીધો. એટલામાં તેનું સ્વપ્ન પુરું થયું અને મિયા ઝબકીને જાગ્યો. મિયાએ શું જોયું ? મિયાએ ઉઘમાં એક હાથે પોતાની જ દાઢી પકડી હતી અને ખીજે હાથે પોતાના જ ગાલમાં તેણે તડાતડ તમાચા લગાવ્યા હતા !

નિમકહરામ મિત્ર

એક ગરિબ માણસ ઓચિંતું ધન મળવાથી એક વેળા ખુબ પૈસાદાર બની ગયો. તેનો એક ગરિબ મિત્ર તેને માલદાર બનેલો જાણી મળવા તથા અભિનંદન આપવા ગયો.

ત્યાં જતાં જ પેલા માલદાર મિત્રે તડુકીને પૂછ્યું,—“તું કેાણુ છે ? અહીં કેમ આવ્યો છે ? હું તો તને ઓળખતો નથી !”

પેલો ગરિબ મિત્ર સમજી ગયો કે નાણાં મળતાં જ તે મિત્રનું મગજ ફરી ગયું હતું, ને તેથી હવે તેના જેવા ગરિબને મિત્ર તરીકે ન કબુલવો પડે માટે તે આમ કરતો હતો. તેનો મિજાજ ગયો. તે બોલ્યો,—“ભાઈ ! મને નથી ઓળખતો ? હું તારો જૂનો દોસ્ત છું. તને ઓચિંતો અંધાપો આવ્યો છે એવી મને ખબર મળી, એટલે હું તો તારી ખબર જોવા આવ્યો હતો !”

આરબનું ઊંટ

એક આરબનું ઊંટ એક વખત ખોવાઈ ગયું. બહુ મહેનત કરવા છતાં જ્યારે ઊંટ જડ્યું નહિ ત્યારે તેણે સોગંદ લીધા, —“હિ અલ્લા ! જો માફ ઊંટ મને પાછું મળશે તો હું તેને માત્ર એક દીરમે* વેચીશ. ”

લોગજોગે થોડાક દિવસમાં તેનું ઊંટ તેને મળી આવ્યું. પોતે લીધેલા કઢંગા સોગંદ માટે હવે તેને પસ્તાવો થવા લાગ્યો. પણ અલ્લામિયાના નામે લીધેલા સોગંદ તે કાંઈ આરબથી તોડાય ? આથી તેણે એક બિલાડીને પકડીને તેને ઊંટના ગળે બાંધી. પછી બજારમાં જઈ તે પોકારવા લાગ્યો:—“આ ઊંટ માત્ર એક દીરમે વેચવું છે. આ બિલાડીના સો દીરમ પડશે. જેને ઊંટ જોઈતું હોય તેણે બિલાડી પણ લેવી જ પડશે. લો રે ભાઈ ! એક દીરમે ઊંટ ! એક દીરમે ઊંટ !”

રસ્તામાંથી એક આદમી પસાર થતો હતો. તે બોલ્યો,—“ઊંટ તો એક દીરમે બહુ જ સસ્તું છે, પણ તેના ગળે ઘુઘરો બાંધ્યો છે તે બહુ મોંઘો પડી જાય એમ છે !”

અલ્લામિયાને પણ છેતરે એવા આ દુનિયામાં પડ્યા છે કે નહિ ?

* દીરમ=નાની રૂબરૂનો એક ચાંડીનો શીકો.

ભાટની ચતુરાઈ

ચતુર ખારોટ એક વખત બગીચામાં જઈ એક બાંકડા ઉપર બેઠો હતો. તેની નજીકમાં જ એક મોટો પૈસાદાર શેઠ બેઠો હતો. પોતાની નજીક આવે એક ગરિબ ખારોટ બેસે તે પેલા તીસ્મારખાં શેઠીઆથી સહન ન થયું. તે આંગે કાઢવા લાગ્યો તથા દાંતીયાં કચકચાવવા લાગ્યો. પણ ચતુર ખારોટ એમ નમતું આપે એમાંનું ઘરાક નહોતો. તે તો જરાકે સખવળ્યા વગર બેસી રહ્યો. શેઠના મિનજની કીટલી ફાટી. તે તડુકીને બોલ્યા,—“કાં ખારોટ ? તમારા ને ગધેડા વચ્ચે કેટલો ફરક છે ?”

ખારોટને જવાબ આપવામાં પૂછવું પડે એમ નહોતું. પોતાના હાથવતી પોતાની તથા શેઠની વચ્ચેનું અંતર માપી તે બોલ્યો,—“શેઠ ! મારી ને ગધેડાની વચ્ચે એક વેંતથી વધુ ફરક નથી !”

આબુખાબુના લોકો હાહા કરી હસવા લાગ્યા.

શેઠ સમજ્યો કે ખારોટ માથાનો મળ્યો. તેણે ખસીયાણા પડી ત્યાંથી ઉઠીને ચાલતી પકડી.

હબસી ફેજદાર

અરબસ્તાન દેશમાં એક વખત એક શહેરમાં એક કોટવાળ રહેતો હતો. તે જાતનો હબસી હતો. હબસી લોકો રંગે સીસમથી પણ વધુ કાળા હોય છે. એ કોટવાળ પાસે એક વખતે એક દરવેશ (ફકીર) ને કોઈક અપરાધસર ખડો કરવામાં આવ્યો. ફકીરને તે ખીજી શી સજા થાય ? આથી કોટવાળે હુકમ કર્યો કે એના આખા મોંઢાંએ કોલસાનો ભૂકો ચોપડી તેને ગધેડે બેસાડી ગામ વચ્ચે ફેરવો.

દરવેશ આ સાંભળી કોટવાળને કહેવા લાગ્યો, “જનાબ, માફ આખું મોંઢાં કાળું ન કરશે. અર્ધું મોંઢાં કાળું કરજો. જો આખું મોંઢાં કાળું કરશે તો ગામના લોકો મને કોટવાળ ધારશે !”

કોટવાળ રંગે કુભારના કલેડા જેવો કાળો હતો. તે ફકીરના બોલવાનો મર્મ સમજ્યો ને ખુશી થઈ તેને માફી આપીને છોડી મૂક્યો.

મિયાભાઈનો બકરો

એક વેળા મસીદના ઓટલાનજીક એક મુલ્લાંજી (ધર્મગુરુ) વાએઝ (કથા) કરતા હતા. તે વેળા તેમની કથા સાંભળવા આવેલા એક મિયાભાઈની આંખમાં આંસુ આવી ગયાં. મુલ્લાંએ માન્યું કે મારી વાએઝ સાંભળી મિયાને ખુબ અસર થઈ ગઈ છે.

પણ મિયાના ખીન્ન દોસ્તો મિયાને ઘરાબર ઓળખતા હતા. વાએઝ પુરી થયા પછી તેમણે તે મિયાને રડવાનું કારણ પૂછ્યું.

મિયાભાઈએ કહ્યું, “હું કાંઈ કથા સાંભળીને રડતો ન હતો. મારી પાસે અગાઉ એક બહુ સરસ બકરો હતો અને તેની દાઢી મુલ્લાંજીની દાઢીને મળતી આવતી હતી. જ્યારે જ્યારે મુલ્લાંજી તેમની દાઢી હલાવતા હતા ત્યારે ત્યારે મને મારો બકરો સાંભરી આવતો હતો ને તેથી હું રડતો હતો !”

ઘરડાંને માન આપો

ખૂબ જુના જમાનાની આ વાત છે.

એક વખત ભગવાન બુદ્ધ સાવત્રી નગરીના પ્રવાસે નીકળ્યા હતા. મુકામનો બદોબસ્ત કરવા આગળથી ત્યાં પોતાની શિષ્ય મંડળીને મોકલી હતી.

શિષ્યોએ અંદર અંદર પોતાની સગવડ બરાબર સાચવી. પણ ભગવાન બુદ્ધની તહેનાતમાં રહેનાર ઘરડા શિષ્યની કેઈએ પણ દરકાર રાખી નહિ. આથી બન્યું એમ કે જ્યારે ભગવાન બુદ્ધની સ્વારી ત્યાં આવી પહોંચી ત્યારે ખીજા શિષ્યો સારી સગવડ ભોગવી શક્યા. બુદ્ધને પણ સારી સગવડ મળી. પણ બિચારા તેમની તહેનાતમાં રહેનાર ઘરડા ડોસાનો ભાવ કોણ પુછે ? આથી તેને તો આખી રાત મુકામની બહાર એક ઝાડતળે ગાળવી પડી.

સવારે ભગવાન બુદ્ધને આ વાતની ખબર પડી. પોતાની શિષ્ય મંડળીને તેમણે એકઠી કરી અને તેમને એક વાર્તા કહી સંભળાવી, તે રીતે તેમને અમૂલ્ય બોધ આપ્યો.

ભગવાન બુદ્ધ કહે,—"અસલના વખતમાં હિમાલયના પહાડની તળેટીએ એક મોટું વડનું ઝાડ હતું. તેનીતળે એક પક્ષી, એક વાંદરો ને એક હાથી, એમ ત્રણ પ્રાણી રહેતાં હતાં. પણ તેઓ અસહ્ય અને રીતભાત વગરનાં હતાં. એક ખીજાંપ્રત્યે માનની લાગણી કે સદ્ભાવ જેવું તો તેમને હતું જ નહિ. રોજના ઝઘડાથી તેઓ

કંટાળ્યા. તેમણે ઠરાવ કર્યો કે આપણામાં જે સાથી મોટું હોય તેને આપણે બધાએ માન આપવું ને તેના કહ્યામાં રહેવું.

“હાથીએ તે ઉપરથી કહ્યું,—‘જ્યારે હું છેક નાનું હાથીનું બચ્ચું હતું ત્યારે આ વિશાળ વડલાનું ઝાડ એક નાના છોડવાથી મોટું નહોતું. આ ઉપરથી એ સાબિત થાય છે કે હું ઉમ્મરમાં મોટો છું ને મારા કહ્યામાં બધાએ રહેવું જોઈએ.’

“હવે વાંદરાનો વારો આવ્યો. તે કહે,—‘હાથીએ તો વડલાને જ્યારે મોટો છોડવો હતો ત્યારનો જોયો છે, પણ જ્યારે હું બાળક હતો ત્યારે એ વડલાના ખીમાંથી માત્ર નાનકડો ફળગો જ બહાર નીકળેલો હતો. માટે સ્પષ્ટ વાત તો એ છે કે હાથી કરતાં વધારે મોટો હું છું.’

“હવે પેલા પક્ષીનો વારો આવ્યો. તે કહે,—‘જ્યારે તમારા બેમાંથી એક્રેનો જન્મ પણ ન હતો ત્યારે આ વડલાની નજીક એક મોટું વડનું ઝાડ હતું. એ ઝાડ ઉપર હું બેસતો ને વડના ટેટા ખાતો. એ વડના ટેટા ખાતાં ખાતાં અંદરથી જે બીયો જમીન ઉપર પડ્યો તેમાંથી આ વડનું ઝાડ ઉગ્યું છે. આ ઉપરથી તમે જ વિચાર કરો કે મારાથી વધારે તમે ઉમ્મરમાં હોઈ કેમ શકો?’

“હવે બાકી શું રહ્યું? વાત દીવા જેવી ચોકખી થઈ ગઈ. પક્ષીને પોતાનો ઉપરી ઠરાવી હાથી ને વાંદરો તેની આજ્ઞામાં રહેવા લાગ્યાં. એમ અરસપરસ સંપીને રહેવાથી ત્રણે સુખી થયાં.”

ઉપરની વાત કહી ભગવાન બુદ્ધે શિષ્ય મંડળને વડીલોને માન આપવાનું શીખવ્યું.

ચિતોડનો ચંદ્રસિંહ

મેવાડની ગાદીપર રાણો લક્ષ્મણસિંહ રાજ કરતો હતો તે વખતની આ વાત છે.

અલ્લાઉદ્દીને ચિતોડપર પોતાની *પાપી ઇચ્છા પાર પાડવાને માટે ઘણા હુમલાઓ કર્યા હતા; પણ મેવાડી રજપુતો તેને વશ થયા નહિ. તેમણે પ્રાણ ખોયા અને, “મારો દેશ !” “મારો ધર્મ !” “મારો રાજા !” એમ પોકારતા રણમાં મરણ પામ્યા. પરંતુ આ હુમલાથી મેવાડ બધું ખેદાન મેદાન થઈ ગયું હતું. લક્ષ્મણસિંહે તેને પાછું સુધારી વધારી દેવોના ભવ્ય નગર જેવું બનાવી દીધું. એ લક્ષ્મણસિંહને ચંદ્રસિંહ નામનો એક પુત્ર હતો.

લક્ષ્મણસિંહ એક દિવસ રાજદરબાર ભરી બેઠો હતો ત્યાં મારવાડ દેશના રાજા રણમલ્લનો પુરોહિત એક સોનાના વરખથી મહેલું નાળિયેર લઈને આવી ઉભો.

વડોદરાની ઉત્તરે-અમદાવાદ ગયા પછી ગુજરાત પ્રાંતની છેક ટોચે આવેલા આબુ પર્વત પર જવાય છે. એ આબુનો પહાડ ઉતરી પેટ્રી મેર જઈએ એટલે મેવાડ પ્રાંત આવે છે અને મેવાડની

* પાપી ઇચ્છા તે ચિતોડની પદ્મિનીને પોતાની કરવાની

ઉત્તરે મારવાડ પ્રાંત આવે છે. મેવાડમાં બાપ્પા રાવળના વંશજો રાજ કરે છે. મારવાડમાં દેશદ્રોહી જયચંદના વંશજો ગાદી પર છે.

રાજપુતોમાં એવો ચાલ છે કે છોકરા છોકરીનો વિવાહ કર્યા પહેલાં છોકરીના માતાપિતા એક નાળિયેર છોકરાના વડિલોપર મોકલે છે. ‘છોકરાના વડિલો એ નાળિયેર લે એટલે તે છોકરા છોકરીના વિવાહ થયા ગણાય. નાળિયેર લઈ જવાનું કામ કુળગોર કરે છે. મારવાડના રાજ રણુમદ્દના કુળગોરે લક્ષ્મણસિંહની સભામાં આવી પેલું નાળિયેર રાણાની આગળ મૂક્યું, અને કહ્યું: “ગૌ પ્રાદ્મણ પ્રતિપાળ સૂર્યવંશી મહારાણા ! મારવાડના રાજ રણુમદ્દે તેની પુત્રીના વિવાહ માટેનું આ નાળિયેર આપના ચરણોમાં મોકલ્યું છે.”

મારવાડના રાજગોરના આવાં વચનો સાંભળી લક્ષ્મણસિંહ બોલ્યા: “ભાઈ ! આ પુત્રીના વિવાહનું નાળિયેર રાણાએ મારા પુત્ર ચંદ્રસિંહને માટે જ મોકલ્યું હશે. માટે તે મને આપવામાં તમારી કાંઈક ભૂલ થાય છે.”

મહારાજનાં વચન સાંભળી પુરોહિતને પોતાની ભૂલ માલમ પડી આવી. મારવાડના રાજ રણુમદ્દે પોતાની પુત્રીનું નાળિયેર લક્ષ્મણસિંહના પુત્રને જ માટે મોકલ્યું હતું.

“ક્ષમા કરો મહારાજ ! મારી ભૂલ થઈ છે. આપના પુત્રને માટે જ મહારાજાએ આ નાળિયેર મોકલ્યું છે.” પુરોહિત બોલ્યા.

પુરોહિતજીનું બોલવું સાંભળી લક્ષ્મણસિંહને હસવું આવ્યું. તે બોલ્યા, “આજે હવે અમારા જેવા ડોસાને કોણ છોકરી આપવા તૈયાર થાય ? અમારાં એવા નસીબ નથી કે એવી છોકરીનું નાળિયેર અમારા જેવા યુદ્ધને મળે !” એમ કહી તે ખડખડ હસી પડ્યા.

તે શબ્દ સાંભળી આખી સભા હસવા મંડી પડી. પણ તેટલામાં તો ચંદ્રસિંહ પોતે જ ત્યાં આવ્યો. તેના કાનપર મહારાજના શબ્દો પડ્યા. તરતજ તેનું મુખ ગંભીર બની ગયું.

તેણે મનમાં જ નિશ્ચય કર્યો કે પિતાજીના મનમાં એ છોકરી સાથે લગ્ન કરવાનો વિચાર ઉત્પન્ન થયો હોવો જોઈએ. કદાચ ખરેખર તેમ ન હોય તો પણ હસવામાંએ તેમના મનમાં આવેલ વિચાર આવ્યો જ હશે. માટે હવે મારવાડના રાણા રણુમલ્લની છોકરી મારી માતા છે. તેની સાથે લગ્ન કરવું એ મોટું પાપ ગણાય.

ચંદ્રસિંહે આવા વિચારથી તે કન્યા જોડે પરણવાની ના પાડી. લક્ષ્મણસિંહે તથા બીજાં મોટેરાંઓએ તેને ઘણો ય સમજાવ્યો પણ તે પોતાના વિચારમાંથી ડગ્યો નહિ.

આખરે ઘણો વિચાર કરી રાણા લક્ષ્મણસિંહ બોલ્યા, “જે ચંદ્રસિંહ ! મેં તને ઘણો ઘણો સમજાવ્યો પણ હજી તું માનતો નથી. રાણા રણુમલ્લ પોતાની પુત્રીના વિવાહ માટે મોકલેલું નાળિયેર જે પાછું ફરશે તો તેમનું અપમાન થયું ગણી તેઓ કોથે ભરાશે. માટે આપણે ગમે તેમ કરી એ નાળિયેર પાછું તો ન જ કાઢવું જોઈએ. જે તું નહિ જ માનશે તો પછી હું એ નાળિયેર લઈશ, અને આ બધી વાત રણુમલ્લને કહેવડાવીશ. તેઓ મારા જેવા વૃદ્ધને પોતાની પુત્રી આપશે જ નહિ. પણ જે તેમણે પોતાની પુત્રી મને જ આપી તો પછી તારે જ તારી હડનું કળ લોગવવું પડશે. જે એ સ્ત્રીને છોકરો થશે તો આ મેવાડની ગાદીપરનો તારો હક જતો રહી તે પુત્ર ગાદી પર બેસશે. હું તેને જ ગાદી આપીશ !”

એમ કહી રાણાજી ઉડીને ચંદ્રસિંહની પાસે ગયા. તેને પોતાની સોડમાં લીધો અને કહ્યું; “બાપુ ચંદ્રસિંહ ! હજી પણ સમજી જા, અને લગ્નનું નાળીએર સ્વીકારી લે !”

ચંદ્રસિંહ બોલ્યો: “ પિતાજી ! તેની શ્રીકર નહિ. હું મેવાડી રાજપુત છું. આપ ખુશીથી કન્યા પરણો !”

આ બધી વાત દેશદ્રોહી જયચંદના વંશમાં પાકેલા રણમદ્દ રોડોડને મળી. તેનો હરણ તો માથો જ નહિ ! પોતાની છોકરીનો છોકરો મેવાડનો રાજા થવાનો એ વિચારે તે ગાંઠો થયો. તેણે પોતાની છોકરી વૃદ્ધ લક્ષ્મણસિંહને ખુશીથી આપી. રાણા લક્ષ્મણસિંહ રોડોડની જુવાન કુંવરી જોડે પરણ્યા.

નવી રાણી બેર આવી. તે રાજાની માનીતી થઈ. તેને મુકુલસિંહ નામનો છોકરો થયો. રોડોડ રાણી મેવાડમાં પુલે પુજવા લાગી.

થોડા દહાડા પછી રાણા લક્ષ્મણસિંહ સ્વર્ગે ગયા. ચંદ્રસિંહે પોતાને હાથે બાલ મહારાજા મુકુલ(સિંહ)જીને ગાદીએ બેસાડ્યો અને તેના નામથી પોતે કારભાર કરવા લાગ્યો. મેવાડનો વહીવટ તેણે એવો આરો કર્યો કે મેવાડ દેવરાજા ઈંદ્રના શહેર કરતાં પણ સાફ બની ગયું. લોકો ખુશ થયા અને ચંદ્રસિંહનો જયજયકાર પોકારાવા લાગ્યો.

ઘણા દહાડા આમ ને આમ વહીવટ ચાલ્યો. પણ એક દહાડો મુકુલની માતા રોડોડ રાણી-રોડોડી-ના અંતઃકરણમાં લોભે જોર કર્યું. તેણે ચંદ્રસિંહને વગર કામના ઘણા કઠણ શબ્દો કહ્યા. ચંદ્રસિંહ છેવટે આવકી માતાના ત્રાસથી કાયર થયો. રોડોડી પોતાની સાથે આમ લડવા શા માટે લાગી તેનો તે વિચાર કરવા લાગ્યો.

ચિતોરનો ચંદ્રસીંહ



“ બાપુ ચંદ્રસીંહ ! હજી પણ સમજી જા. ” -પાન ૧૨

આનંદધારા-૩૪૬

ચિતોડનો અંદ્રસિંહ



“ઓ અંડળ ! છાકરીના છાકરાનું રાજ પચાવી પાડતાં પણે ડ્યો નહિ કે ?” -પાન ૧૪

તપાસ કરતાં માલમ પડી આવ્યું કે રાઠોડીના બાપ રણમલ્લે જ રાઠોડીને ભરમાવી હતી કે; ચંદ્રસિંહ પોતે રાજ થવા પ્રયત્ન કરે છે. તેથી જ રાઠોડી ને ચંદ્રસિંહ વચ્ચે અણબનાવ ઉપજ્યો.

ચંદ્રસિંહ તરત જ મેવાડ છોડી માદુ રાજ્ય નામના મેવાડની પાસે આવેલા રાજ્યમાં જઈ ત્યાંના રાજાની નોકરીમાં રહ્યો.

ચંદ્રસિંહ જતાં જતાં રાઠોડીને મળવા આવ્યો હતો અને તેણે કહ્યું હતું, “મા ! મને દેશવટો દેવામાં તમે જરૂર થાપ બાવાનાં છો. યાદ રાખજો ! તમે પસ્તાશો અને મને યાદ કરશો. પાછો મને જ બોલાવશો. ઘણું તપો રાજા મુકુલસિંહજીનું રાજ્ય આ મેવાડપર !”

ચંદ્રસિંહ આવ્યો ગયો. ચંદ્રસિંહ ગયો સાંભળી પોતાના દૌહિત્ર (પુત્રીનો પુત્ર)નું રાજ સંભાળવા રણમલ્લ અને તેનો મોટો દીકરો જોધાજી (યુદ્ધસિંહ) ચિતોડ આવ્યા.

રણમલ્લ મુકુલને પોતાના બેળામાં લઈ સિંહાસનપર બેસતો. મુકુલ નાનો. તે રમવા જતો એટલે મેવાડનું છત્ર રણમલ્લપર ધરાતું !

ઘણો વખત એમ ને એમ પસાર થયો. રણમલ્લે રાજ્ય-માંથી બધા મેવાડી નોકરોને રજા આપી અને ત્યાં મારવાડી રાઠોડ રજપુતોને આણીને ભર્યાં.

મુકુલસિંહ હજી નાના હતા એટલે રણમલ્લ જ રાજાની બધી વ્યવસ્થા રાખતો. તેણે ચંદ્રસિંહના લાઈ રઘુદેવનું ખુન કર્યું ! અને તે મુકુલનું પણ લાગ મળતાં ખુન કરનાર છે એવી વાત રાઠોડીએ સાંભળી.

રણમલ્લની લુચ્ચાઈ વિષે મુકુલની એક વૃદ્ધ દાસીને પણ વહેમ પડ્યો. તેણે પણ રાઠોડીને વાત કહી. રાઠોડી ગભરાઈ, ભયભીત બની. પણ તેને ચંદ્રસિંહનો છેલ્લો બોલ યાદ આવ્યો.

તેણે ચંદ્રસિંહને સંદેશો મોકલ્યો:—“ભાઈ! પાછા આવો ને તમારા ભાઈને અને મેવાડને બચાવો!”

રાઠોડીનાં બધાં ખરાબ વચનો ચંદ્રસિંહ ભૂલી ગયો. તેણે એકદમ એક રાતે ચિતોડપર ચઢાઈ કરી. રાણો રણુમદ્દ પથારીમાં સુતો હતો, તેને સુતાં સુતાં જ બાંધી લીધો. તે જોયો જાગૃત થઈ નાસવા જાય છે તેવો જ ચંદ્રસિંહ સામે આવ્યો. તેણે તેના પેટમાં તલવાર ખોસી દેતાં કહ્યું, “ઓ ચંડાળ! છોકરીના છોકરાનું રાજ પચાવી પાડતાં પણ ડર્યો નહિ?”

રણુમદ્દ મરણ પામ્યો. તેનો મોટો છોકરો જોધાળ (ચુદ્ધસિંહ) નાસીને મારવાડ ગયો. મારવાડમાં મંડુર ગામે તેની રાજધાની હતી. ચંદ્રસિંહ ત્યાં પણ તેની પાછળ પડ્યો. જોધાળ ત્યાંથી પણ નાડો અને જોધપુર નામનું નવું શહેર વસાવી ત્યાં તેણે પોતાની રાજધાની કરી. તે દિવસથી આજ સુધી જોધપુર મારવાડની રાજધાની કાયમ રહી છે. આજે પણ મારવાડમાં રણુમદ્દના વંશજો અને મેવાડમાં મુકુલસિંહજીના વંશજોનાં જ રાજ્યો છે.

ચંદ્રસિંહે ફરી મેવાડમાં પોતે મુકુલના તરફથી રાજકાજ કરવા માંડ્યું અને મુકુલ મોટો થતાં તેને રાજવહીવટ સોંપ્યો.

ચંદ્રસિંહના વંશજો ચંદાવત કહેવાય છે. તેમણે મુસલમાનોના કાળજાં ફાટી સાત વાર મેવાડની અબાડ રાખી. જુલમી રાજા ઔરંગઝેબને એ જ ચંદ્રસિંહના વંશજોએ મોટી હાર આપી; પોતાના આપદાદાનું નામ અંમર કર્યું હતું.

ચાર મિત્રો

એક બકરો હતો. તેને ત્રણ મિત્રો હતા. કાચબો, ઉંદર અને કાગડો. એક દિવસે બકરા, કાચબા અને ઉંદરને કાગડાએ જમવા નોતર્યા.

વખતસર કાચબો અને ઉંદર જમવા આવ્યા. પણ બકરો આવ્યો નહિ. આથી બધાને ઘણી ફિકર થવા માંડી.

કાગડાએ આકાશમાં ઉડીને જોયું તો બકરાને એક શિકારીએ પોતાના ઘર પાસે દોરડાથી બાંધ્યો હતો. કાગડાએ નીચે આવીને મિત્રોને બધી વાત કહી. બધાએ બકરાને બચાવવાની યુક્તિ ખોળવા માંડી. આખરે એક યુક્તિ જડી આવી.

કાગડાએ ઉંદરને પોતાની પીઠ ઉપર બેસાડ્યો અને તે બંને આકાશ માર્ગે શિકારીના ઘર પાસે આવ્યા. કાચબો પણ ધીમે ધીમે જમીન રસ્તે ત્યાં આવી પહોંચ્યો. ઉંદરે દોરડું કરડી બાધું એટલે બકરો છુટો થયો.

હવે તેઓ ઘરતરફ જવાની તૈયારી કરતા હતા એટલામાં શિકારી દોડી આવ્યો. શિકારીને જોઈ બકરો નાસી ગયો. ઉંદર દરમાં ભરાઈ ગયો ને કાગડો ઉડી ગયો. પણ કાચબો પકડાઈ ગયો ! આમ એકને બચાવતાં બીજો પકડાઈ ગયો. શિકારીએ તેને પોતાની કોથળીમાં ઘાલી દીધો અને કોથળીના મોંએ દોરડી બાંધી દીધી.

હુવે બકરા, ઉંદર, અને કાગડાએ કાચબાને બચાવવાનો રસ્તો ખોળવા માંડ્યો. તેમણે એક યુક્તિ કરી.

બકરો શિકારીથી થોડે દુર આવીને ઉભો રહ્યો. તેને પકડવાને શિકારીએ કાચબાવાળી કોથળી ત્યાં નાખી દીધી અને તે બકરા પાછળ દોડ્યો.

બકરો તેને બહુ દુર લઈ ગયો. ત્યાં સુધીમાં ઉંદરે કોથળી બાંધેલી દોરી કાપી નાખી. તેથી કાચબો છુટો થયો, અને ત્યાંથી બધા કાગડાને ત્યાં ગયાં.

બધા ઘેર પહોંચી ગયા હશે, એમ વિચારી બકરો ત્યાંથી કાગડાને ઘેર જઈ પહોંચ્યો. બધા ભેગા મળ્યા અને ભોજન કરી આનંદથી છુટા પડ્યા. શિકારી જે જગ્યાએ કાચબો નાખી દીધો હતો ત્યાં જઈને જુવે છે તો કોથળી નહીં ને કાચબો પણ નહિ, કારણ કે કાચબો પોતાને ઘેર પાથરવાને તે લઈ ગયો હતો !

એક કાગડાના અપશુકન

એક માણસ બહુ બેઠેમી હતો. વાર, તહેવાર, ગૃહ, નક્ષત્ર, રાશિ અને શુકન અપશુકનમાં તેને બહુ શ્રદ્ધા હતી. એક વખતે તેણે પોતાના એક નોકરને હુકમ કર્યો કે કાલે સવારે મને બહુ અગત્યનું કામ છે. માટે બે કાગડા નજીક નજીકમાં તું બેઠેલા જુઓ ત્યારે તરત જ મને જગાડજે.

ખીજે દિવસે નોકરે સવારમાં બે કાગડાઓને નજીક નજીકમાં બેઠેલા જોયા. તરત જ તેણે જઈને તેના શેઠને જગાડયો. પણ શેઠ બહાર આવે તે અગાઉ તો એક કાગડો ઉડી ગયો હતો. એટલે શેઠની નજર એક જ કાગડા પર પડી !

બે કાગડા એ શુભ શુકન, ને એક કાગડો એ અપશુકન એવું તે શેઠ માનતો હતો. આથી સવારના પહોરમાં પોતાને અપશુકન કરાવ્યા, એમ કહી તેણે નોકરને તડાતડ બે ચાર લગાવી દીધી !

એટલામાં શેઠના એક મિત્ર તરફથી મીઠાઈના ખુમચા સાથે એક કાગળ આવી પહોંચ્યો. કાગળમાં કેઈ બહુ સારા સોદાની વાત હતી, એટલે કાગળ વાંચીને શેઠ ખુશ ખુશ થઈ ગયા. મીઠાઈનો ખુમચો આવ્યો તે તો નફામાં.

નોકર બિચારો શરિર પંપાળતો પંપાળતો બોલ્યો,—“શેઠ ! મેં બે કાગડા સવારમાં જોયા ત્યારે મારે માર ખાવો પડ્યો ને તમે એક કાગડો જોયો ત્યારે આવી આનંદની ખબર આવી ને મીઠાઈના ખુમચાની ભેટ આવી. કહો, કયા શુકન સારા ? એક કાગડાના કે બે કાગડાના ?”

બનાવનારા બન્યા

એક રાંડીરાંડ ડોશી વ્યાજ વટંતર ને ધીરધારનો ધંધો કરતી હતી. તેને લુંટવાનો બે બદમાસોએ ઠરાવ કર્યો. એક વખત તેઓ પોતાની માલમતાની પોટલી લઈને ડોશી પાસે આવ્યા ને તેને કહ્યું કે અમારે દુર દેશ જત્રા જવું છે. આ પોટલી તમે અમારાવતી અહીં રાખો. અમે બે તમારી પાસે જ્યારે પાછા આવીએ ત્યારે તે અમને આપજો. અમે તમને અમારો માલ સાચવવા બદલ મહિને બે રૂપીયા ભાડું આપીશું.

ડોશીએ પોટલી રાખી. પેલા બે જણ જત્રા કરવા ગયા.

થોડાક મહિના પછી તે બેમાંનો એક બદમાસ ડોશીપાસે આવ્યો અને ભાડાની રકમ ચુકવી આપીને કહ્યું કે મારો સાથીદાર જત્રામાં મરી ગયો છે. એમ કહી પોતાની પોટલી પાછી માગી.

ડોશીએ તે ભોળે ભાવે આપી દીધી. પેલો બદમાસ પોટલી લઈને વિદાય થઈ ગયો.

થોડાક દિવસ રહીને બીજો બદમાસ ડોશી પાસે આવ્યો ને પોટલી માગી. ડોશી કહે, તમે તો મરી ગયા હતા એમ કહી તમારો સાથીદાર થોડાક દિવસો ઉપર પોટલી લઈ ગયો છે.

બદમાસે તો ધાંધલ કરવા માંડ્યું. તે કહે, ડોસી ! એમ હું ભોળવાઈ જાઉં એવો નથી. મેં ચોકખું કહ્યું હતું કે અમે બે સાથે આવીએ ત્યારે જ માલ આપજો. તમે તેને આપ્યો જ શું કરવા ? હવે મારી મતા મને ભરી આપો.

ડોસીના તો બાર જ વાગી ગયા. તેને બિચારીને તો નમાજ પઢતાં મસ્જીદ કોટે વળગ્યા જેવું થઈ ગયું.

છેવટે તે ગામના કોટવાળ પાસે ફરિયાદ કરવા ગઈ ને પોતાની મુશીબતની વાત કહી. કોટવાળ સમજી ગયો કે આ બદમાસ નાહકનો ડોસીને ગળે પડે છે.

તેણે બદમાસને કહ્યું, “તું તારા સાથીદારને લઈને આવ. એકલો કેમ આવ્યો છે ? તારી શરત મુજબ તો તમે બે જણ સાથે આવો ત્યારે જ માલ આપવાનો છે ને ? કશી ફિકર નહિ. જા, તું તારા સાથીદારને લઈને આવ. તે આવશે એટલે તમને બન્નેને માલ ભરી આપવા હું ડોસીને હુકમ કરીશ.”

બદમાસ ફરજેત બની ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો.

સીંહની છબી

એક માણસને એક સીંહ સાથે દોસ્તી હતી. બન્ને જણ એક વખત ફરવા નીકળ્યા હતા. જંગલમાં એક મહાદેવજીનું દેવળ હતું. દેવળની બહારની ભીંત ઉપર સર્વદમન સીંહના અચ્ચાને પકડીને રમતો હોય અને સીંહણ ઘુરકતી હોય એવું ચિત્ર હતું. તે જોઈ માણસે સીંહને કહ્યું,—જેયું માણસનું જોર ? સીંહ ગમે એવું બળવાન પ્રાણી હોય પણ કાળા માથાના માનવી આગળ તેનું કાંઈ પણ ચાલતું નથી.

સીંહ બોલ્યો,—એ ચિત્ર કોણે ચીતરેલું ?

માણસ—કોણે ? વળી કોઈક માણસે.

સીંહ—ત્યારે ત્યાં જ બધી ખુબી છે. જો કોઈ સીંહે તે ચિત્ર ચીતર્યું હોત તો ચિત્ર જુદી જ જાતનું હોત !

મરઘીની એક ટાંગ

એક અમીરનો બખરચી બહુ હુશિયાર હતો. તેણે એક વખત આખી મરઘી રાંધી. મીઠું નાખતાં સ્વાદ પડ્યો, અને મરઘીની ટાંગ ખાઈ ગયો. જમતી વખત અમીરે પુછ્યું: ‘મરઘીની ખીજ ટાંગ કયાં ગઈ?’ બખરચીએ હાજર જવાબ આપ્યો, ‘સાહેબ, આ જાતની મરઘીઓને એક જ ટાંગ હોય છે!’

અમીરે અન્નયખીમાં ઉચું જોયું, એટલે બખરચી સમજ્યો કે કંઈક બેઝમ પડ્યો છે. તેથી તેણે તરત જ ઉમેર્યું કે ‘સાહેબ એ જાતની એક ટાંગવાળી ખીજ મરઘીઓ હું આપને બતાવીશ.’

અમીર ચુપ થઈ ગયો.

એક દિવસ બખરચી અમીર સાથે બજારમાંથી જતો હતો, તેવામાં એક મરઘી એક ટાંગ ઉંચી ચઢાવી દઈ, માત્ર એક જ પગ ઉપર ઉભેલી જોવામાં આવી. તેણે લાગ જોઈ અમીરને કહ્યું, ‘સાહેબ, સાહેબ, જુઓ, પેલી મરઘીને એક જ ટાંગ છે. એ જ જાતની મરઘી હું તે દિવસે લાવ્યો હતો.’

અમીરે તે તરફ જોયું, અને જરા સીસોટી જેવો અવાજ કર્યો. મરઘી ગભરાઈ. તરત જ ખીજ ટાંગ નીચી ઉતારી, બેઉ પગે ઢોડતી ચાલી ગઈ!

અમીરે બખરચીને કહ્યું, ‘જો, એને તો બેઉ ટાંગ છે.’

બખરચીએ જવાબ આપ્યો, ‘સાહેબ, એ તો આપે સુસ્કારી તેથી. તે દિવસે પણ જો આપે એમ સુસ્કારી હોત તો તે મરઘી પણ ખીજે પગ બહાર કહાડત!’

કંબુસની દોસ્તી

એક માણસને એક કંબુસ મિત્ર હતો. એક વાર તેને મુસાફરીએ નીકળવાનું થયું ત્યારે તે પોતાના કંબુસ મિત્રની પાસે ગયો અને કહ્યું, “દોસ્ત ! હું લાંબી મુસાફરીએ પરદેશમાં જાઉં છું. તારી દોસ્તી તો ભુલાય એમ જ નથી. મારી એક વિનંતિ છે. મુસાફરીમાં તું મને હંમેશાં યાદ રહે માટે તારી આટલી વીંટી તું મને આપ.”

કંબુસ બોલ્યો,—“જો મારી યાદ તને કાયમ રહે એમ તારી ઇચ્છા હોય તો તું હંમેશાં તારી જે આંગળી ઉપર મારી વીંટી પહેરવા ધારતો હતો તે આંગળી તરફ જ જોયા કરજે. જ્યારે જ્યારે તું વીંટી વગરની આંગળી તરફ જોઈશ ત્યારે ત્યારે તને મારી યાદ આવશે કે તે મારી પાસે વીંટી માગી હતી ને મેં તે આપવાની ના પાડી હતી !”

આંધળાનું ક્ષાનસ

એક વખતે એક શહેરમાં રાતની વખતે એક આંધળો માણસ એક હાથમાં એક ઘાડવો ને બીજા હાથમાં ક્ષાનસ લઈને સરીયામ રસ્તે થઈને જતો હતો. તેને જોઈ એક ચવીત્રા માણસે પૂછ્યું: ‘તું તો આંધળો છે. તારે તો રાત ને દિવસ બંને સરખા છે. તો પછી આ ક્ષાનસને શું કરવા સાથે રાખ્યું છે ?’

આંધળો શાંતિથી બોલ્યો,—‘ભાઈ, ખરી વાત છે કે હું આંધળો છું ને મારે રાત ને દિવસ સૌ સરખાં છે. પણ તમારા જેવા દેખતા માણસો રાતમાં અંધારે મને આથડી ન પડે ને મારો ઘાડવો ભાગી ન જાય માટે હું ક્ષાનસ લઈને જાઉં છું. ક્ષાનસ મારા જેવા આંધળાને માટે નહિ પણ તમારા જેવા દેખતાને માટે છે !’

રાજાનો મશકરો

જુના વખતમાં રાજાઓ પોતાના વિનોદને માટે એક મશકરો રાખતા હતા. એક વેળા ગરમીના દિવસોમાં રાજા અને તેમનો કુંવર જંગલમાં ફરવા નીકળ્યા. સાથે પેલો મશકરો હતો. તાપ બહુ સખત પડતો હતો એટલે પરસેવો પુષ્કળ થવાથી રાજાએ પહેરેલો પોતાનો કિમ્મતી ઝભ્ભો કાઢીને પેલા મશકરાને સાચવવા આપ્યો.

મશકરાએ તે ખસે નાખી દીધો. થોડીક વાર પછી કુંવરે પણ એ જ રીતે ઝભ્ભો મશકરાને આપ્યો.

બે ઝભ્ભાનો ભાર પુષ્કળ થયો. આ જોઈ રાજાને મશકરાને બનાવવાનું મન થયું. તે બોલ્યો,—‘અલ્યા ! તારા ખભાપર અત્યારે એક ગધેડાનો બોજો છે, નહિ ?’

મશકરો હાજરજવાબી હતો. તે બોલ્યો,—‘ના હજુર; બે ગધેડાનો બોજો છે. એકનો નહિ !’

શાહુબદો ખુદાદાદ

હારાન શહેરમાં એક પ્રતાપી રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તે ઘણો સદ્ગુણી અને પ્રજાપાલક હતો. આ રાજા વાંઝીયો હોવાથી પોતાના દિવસો ખુદાની બંદગીમાં અને પ્રજાના લલામાં ગાળતો.

એક દિવસ એક ફિરસ્તાએ તેને ઉંઘમાં દર્શન દીધાં અને તેને કહ્યું, “સવારમાં ઉઠી તું નીમાજ પઢી રહે, પછી બગીચામાં જઈ દાડમડીના ઝાડ પરથી એક દાડમ લેજે, અને તેમાંથી મરજી મુજબ દાણા ખાજે. આમ કરવાથી તારી બેગમોને પુત્ર થશે.” આટલું બોલી તે અદૃશ્ય થઈ ગયો.

રાજા તેના કહેવા પ્રમાણે નીમાજ પઢ્યા બાદ શાહી બગીચામાં ગયો. ત્યાંથી માળી પાસે એક સાડું દાડમ મગાવ્યું અને તેમાંથી ગણીને પચાસ દાણા ખાધા, કારણ કે તેને પચાસ રાણીઓ હતી.

દાણા ખાધા પછી થોડા દિવસમાં તેની ઓગણપચાસ રાણીઓને ગર્ભ રહ્યાનાં ચિન્હો દેખાયાં. તે વાતને થોડા દિવસ થયા પણ પચાસમી રાણીને ગર્ભ રહ્યાનાં કાંઈ પણ ચિન્હો દેખાયાં નહિ. રાજાને આથી વહેમ પડ્યો કે તે કોઈ ડાકણ હશે અને કોઈ દિવસ મારા જાનને બેખમમાં નાખશે. એટલે તેને પોતાને ઘેર ન રાખતાં પોતાનો નાનો ભાઈ સેમીર જે હારાનથી ઘણું દુર આવેલા સમરીયાના મુલકનો બાદશાહ હતો તેને ઘેર મોકલી દીધી.

સેમીરને તેણે જણાવ્યું કે, “તમારી ભાભી કદાચ ગર્ભવતી હોય. અને પુત્ર થાય તો તેનું નામ ખુદાદાદ પાડજો અને મને તેની તરત જ ખબર આપજો.”

શહેનશાહે તણ દીધેલી એ રાણીનું નામ પીરોબા હતું.

સેમીરને ત્યાં પીરોજને એક ખુબસુરત શાહનશાને જન્મ આપ્યો. આ વાતની ખબર તરત જ હારાનના રાજાને મોકલવામાં આવી. હારાનના રાજાએ જવાબમાં કહેવરાવ્યું કે અહીં ખુદાની મહેરથી ઓગણપચાસ પુત્રો અવતર્યા છે. માટે તમે તેને ત્યાં જ ઉછેરજો. તેનું નામ ખુદાદાદ પાડજો, અને હું જ્યારે લખું ત્યારે તેને મારી પાસે મોકલજો.

સેમીરે ખુદાદાદને સર્વોત્તમ કેળવણી આપી અને યુદ્ધ કળામાં આદાક બતાવ્યો. અઢાર વર્ષની ઉંમરે તો તે જખ્ખરજસ્ત લડવૈયા જેવો દેખાવા લાગ્યો.

એક વખતે તેને ખબર પડી કે તેના બાપ ઉપર દુશ્મનો વારંવાર હુમલા કર્યા કરે છે. એટલે ત્યાં જઈ દુશ્મનો સાથે લડી તેમને હાંધી કાઢીને કીર્તિ મેળવવાની તેને ઇચ્છા થઈ.

તેણે તે વાત પોતાની માને કહી અને હારાન જવા નીકળી પડ્યો. ત્યાં તેણે પોતાનું ઓગણપચાસ આખું નહિ પણ પોતે એક લગાયક યોધો છે અને નોકરી માટે આવ્યો છું એમ જણાવ્યું.

હારાનના રાજાએ તેને સેનાધિપતિની જગ્યા આપી.

સેનાધિપતિની જગ્યા મેળવ્યા પછી તેણે ત્યાંના સર્વ દુશ્મનોનો નાશ કર્યો, અને ઘણી કીર્તિ મેળવી. ધીમે ધીમે તે રાજાને એટલો તો માનીતો થઈ પડ્યો કે રાજા પોતાના પુત્રો કરતાં પણ તેના પર વધારે પ્રેમ રાખવા લાગ્યો.

રાજપુત્રોને કાંઈ પણ કામ કરવું હોય તો તેમને ખુદાદાદની રજા પહેલી લેવી પડતી. આથી એક વખત તેમણે સંપ કર્યો અને ઘરમાંથી નારી જવાનો નિશ્ચય કર્યો.

તેમણે ખુદાદાદ પાસે જઈ કહ્યું, “અમારે આજે શીકાર કરવા જવું છે. માટે અમને જવાની રજા આપો.”

ખુદાદાદને તેમના સંકેતની ખબર નહિ હોવાથી તેમને જવાની રબ્બ આપી. તેઓ ઘેરથી નીકળ્યા તે નીકળ્યા. ફરી પાછા આવ્યા જ નહિ!

આ વાતને ત્રણ દિવસ થયા. રાજપુત્રો પાછા ન આવ્યા, એટલે રાબ્બએ ખુદાદાદને પૂછ્યું, “રાજપુત્રો ક્યાં ગયા છે? તેઓ કેમ જણાતા નથી?” ખુદાદાદે જવાબ આપ્યો, “મહારાજ, તેઓ ત્રણ દિવસ થયાં શિકાર કરવા ગયા છે. પણ તેઓ ક્યારે પાછા આવવાના છે તે તેમણે મને કહ્યું નથી.”

રાબ્બ ખુદાદાદ પર ખુબ ગુસ્સે થયો. તેણે તેને ઘણો ઠપકો આપ્યો, અને કહ્યું, “હમણાંને હમણાં તું જા અને તેમને તેડીને આવ. જો તેમના વગર પાછો આવ્યો તો તારો જ્ઞાન જશે.”

ખુદાદાદે તરત જ પોતાનો ઘોડો તૈયાર કરાવ્યો. લડવાનાં શસ્ત્રો લઈ તે સજ્જ થયો, અને રાજકુમારોની શોધમાં નીકળી પડ્યો. તે એક જંગલેથી બીજે જંગલ રખડવા લાગ્યો. ફરતાં ફરતાં તેણે એક વનમાં એક લવ્ય આરસનો મહેલ જોયો.

ખુદાદાદે જાણ્યું કે આ કોઈ મોટા માણસનો મહેલ હશે. તે તેની પાસે ગયો. પાસે જતાં તેણે એક ફાટલાં તુટલાં વસ્ત્રો પહેરીને બેઠેલી એક સ્વરૂપવતી સ્ત્રીને જોઈ. તે સ્ત્રીએ તેને જોયો એટલે તરત જ તેને કહ્યું, “અહિંથી નાસી જાઓ. આ તો રાક્ષસનું ઘર છે. તે તમને મારી નાખશે.”

ખુદાદાદે પૂછ્યું, “તે રાક્ષસ કોણ છે?” પેલી સ્ત્રીએ જવાબ આપ્યો, “તેનું નામ કાળયવન છે. તે રસ્તે જતા આવતા મુસાફરોને પકડે છે અને તેમનું માંસ ખાય છે. ચાર દિવસ પર જ તેણે તમારા જેવા ઓગણપચાસ માણસોની એક ટોળી પકડી તેમને ખાઈ જવા માટે કેદમાં પુરી છે.”

ખુદાદાદે જાણ્યું કે તે ઓગણપચાસ માણસો ખરેખર મારા ભાઈઓ હોવા જોઈએ. તેમને છોડવાને તેણે રાક્ષસ સાથે લડવાનો નિશ્ચય કર્યો. એટલામાં તેણે સામેથી કાળયવનને આવતો જોયો. તે બેની ભારે લડાઈ જામી.

આખરે કાળયવનનું માથું કાપી નાખી ખુદાદાદે જીત મેળવી. પછી તે મહેલમાં ગયો અને તેમાંથી કાળયવને પકડેલા બધા માણસોને છુટા કર્યા. તેમાં ઓગણપચાસ રાજકુમારો પણ હતા.

પેદી સ્ત્રી વિષે તપાસ કરતાં જણાયું કે તે એક રાજકુંવરી હતી. તેનો ખાપ દર્યાબાર નામના વિશાળ બેટનો રાજા હતો. તે આવા ઉચ્ચ કુળની રાજકન્યા હોવાથી બધાએ ત્યાં ને ત્યાં વીર ખુદાદાદ સાથે તોણીનાં લગ્ન કરી દીધાં અને ખુદાદાદે પોતાના ભાઈઓને પોતાની ખરી ઓળખાણ આપી.

તેના ભાઈઓએ બહારથી બહુ જ ખુશાકી બતાવી. પણ અંદરખાનેથી તેઓ અદેખાઈથી ગળી ગયા. રાત પડતાં બીજાં માણસો પોતાને ઘેર ગયાં પણ રાજકન્યા તેમજ પચાસે ભાઈઓએ મોડી રાત સુધી ગમ્મત ઉડાવી.

રાજકુમારો થોડી વાર પછી જાગ્યા અને ખંજરોવડે ઉઘટા ખુદાદાદ અને રાજકન્યા ઉપર ઘાતછી હુમલો કર્યો. ખુદાદાદને ઘણા ઘા વાગ્યા અને તે બેભાન થઈ ઢળી પડ્યો. તેના ભાઈઓ તેને મરેલો ધારી પોતાને ઘેર પાછા આવ્યા.

રાજપુત્રોએ કુંવરીને ખાસ ધન્ટ કરી નહોતી એટલે તે નજીકના ગામમાં વૈદને બોલાવવા ગઈ. ત્યાં તેણે ઘણી મહેનતે એક વૈદને ખોળી કાઢ્યો અને તેને લઈ રાક્ષસના મહેલ પાસે આવી. ત્યાં આવીને જુએ છે તો ખુદાદાદ મળે જ નહિ ! ઘણી તપાસ કરી પણ તેનો પત્તો ખાધો નહિ. હવે રાજકન્યાના દુઃખની હદ આવી ગઈ.

ਘਾਨੰਦਕਾਰੀ-੩

ਸ਼ਾਇਨੀਕਾ ਅਨੁਸਾਰ



ਨੇ ਘੋਰੀ ਕਾਰੇ ਬਾਏ ਸ਼ਾਂਤੀ.

ਘਾਨੰਦ

આનંદધારા-૩ ❀ ❀

શાહુખેડો ખુદાદાદ



હારાનના શત્રુઓ ઉપર હલ્લો કરી તેમને થણે દૂર મુઘી નસાડી મૂક્યા

-પાન-૩૦

તેને શું કરવું તે કાંઈ સુઝ્યું નહીં. તેની ખાત્રિ થઈ કે જરૂર ખુદાદાદને કોઈ જંગલી જનાવર તાણી ગયું હશે.

વૈદને પણ તેની આવી ખરાબ સ્થિતિ જોઈ દયા આવી. તેણે તેને કહ્યું, “ખાઈ આપનું કામ ઠેકાણું બતાવો તો હું તમને તમારે ઘેર પહોંચાડું.” રાજકન્યાએ બધી વાત કહી. વૈદે બે ઉંટ ભાડે મંગાવ્યાં. એક ઉપર રાજકન્યાને બેસાડી. બીજા ઉપર પોતે બેઠા અને બંને હારાન શહેરમાં ગયા.

હારાન શહેરમાં પેસતાં જ એક ધર્મશાળા આવી. ત્યાં બંને ઉતર્યાં. વૈદે ધર્મશાળાના રક્ષકને રાજદરબારના સમાચાર પૂછ્યા. ધર્મશાળાના રક્ષકે જવાબ આપ્યો, “ખુદાદાદ નામનો એક પરદેશી માણસ અહીં નોકરીએ રહ્યો હતો. તે રાજને ઘણો બહાલો હતો. એક દિવસ કાંઈ કામ માટે તે બહાર ગયો તે હજી પાછો આવ્યો નથી. પાછળથી તપાસ કરતાં જણાયું છે કે તે પિરોજ નામની પોતાની રાણીથી થયેલો રાજનો જ પુત્ર હતો. આ બબરથી રાજ તથા આખો રાજદરબાર ઘણા શોકમાં દિવસો ગાળે છે.”

ધર્મશાળાવાળાની આ વાત સાંભળીને વૈદે રાજકન્યાને ધર્મશાળામાં જ રહેવાને કહ્યું અને પોતે દરબારમાં જવા નીકળ્યો. ખુદાદાદની ભાળ કાઢવા તેના ગયા પછી પીરોજ હારાન આવી હતી. ત્યાં પીરોજના એક ખોજને મળી તેણે પીરોજને મળવાની ગોડવણ કરી.

ખોજએ પીરોજને કહ્યું, “રાણી સાહેબ, એક પરદેશી આપની સાથે ખુદાદાદ સંબંધમાં કાંઈ વાતચીત કરવા માંગે છે.”

રાણીએ કહ્યું, “તેને જલદી અહીં બોલાવો.”

ખોજએ વૈદને અંદર બોલાવ્યો એટલે વૈદે તેને બધી હકીકત કહી. પોતાના પુત્રનું આવી નિર્દય રીતે તેનાં જ ભાઈઓથી ખુન થયેલું સાંભળી પીરોજ બેભાન થઈ ગઈ. પછી સ્વસ્થ થઈ તેણે વૈદને

કહ્યું, “તમે હમણાં ને હમણાં જઈને રાજકન્યાને અહિં બોલાવી લાવો. હું તથા મહારાજ તેને અમારી દુન્નવધૂ તરીકે કબુલ રાખીશું.”

પીરોબચે તે વાત રાજને કરી. રાજને આ વાત સાંભળી ઘણું દુઃખ થયું અને તેને પોતાના દુષ્ટ પુત્રો તરફ ભારે તિરસ્કાર છુટયો. થોડી વારમાં વૈદ રાજકન્યાને લઈને આવી પહોંચ્યો. બધાએ મળી ધર્મશાસ્ત્ર પ્રમાણે ખુદાદાદની અંતિમ ક્રિયા કરી. તેનો એક મકબરો ચણાવ્યો અને તેમાં ખુદાદાદનું પુતળું ગોઠવ્યું. આ ક્રિયા આઠ દિવસ ચાલી. નવમે દિવસે રાજએ પોતાના દુષ્ટ પુત્રોનો તેમના દુષ્ટ કર્મની શિક્ષા તરીકે શિરચ્છેદ કરવાનો ઠરાવ કર્યો.

ઠરાવેલા દિવસે વધસ્થંભો દટાતા હતા અને ઠેરઠેરથી ખુદાદાદના હત્યારા ભાઈઓનો શિરચ્છેદ કરવો જ જોઈએ એમ લોકોની ખમો સંભળાતી હતી. એવામાં એચિંતી ખબર મળી કે હારાન શહેરનો ખળવાન શત્રુ મોટું લશ્કર લઈ ચડી આવ્યો છે.

આ ખબર મળતાં જ રાજપુત્રોના વધનું કામ માંડી વાળવામાં આવ્યું અને યુદ્ધની તૈયારીઓ થવા માંડી. બંને પક્ષનું ભયંકર યુદ્ધ થયું અને હારાનના રાજના ઘણા યોદ્ધાઓ મરણ પામ્યા. દુશ્મનો જીતવાની તૈયારીમાં હતા, એટલામાં આવેથી એક હથીઆરબંધ ઘોડેસ્વારોની ટુકડી આવતી દેખાઈ.

આ ટુકડી જોતાં જ બંને પક્ષવાળાના ટાંટીઆ થરથરવા લાગ્યા, કારણ તે કોણ અને કયાંથી આવે છે, તેની કોઈને ખબર નહોતી.

થોડી વારમાં તો તે નજીક આવી પહોંચી અને હારાનના શત્રુ ઉપર જબરો હલ્લો કરી તમને ઘણે દૂર નસાડી મૂક્યા.

હારાનના રાજને આથી ઘણી નવાઈ લાગી. તે ઘોડેસ્વારનો સરદાર કોણ હશે ? કયાંથી આવ્યો હશે, વિગેરે વિચારો તેના મનમાં થવા લાગ્યા. આ ઘોડેસ્વારોનો સરદાર બીજો કોઈ નહિ પણ ખુદાદાદ જ હતો.

ન્યારે રાજાને તેની ઓળખ થઈ ત્યારે તે હર્ષથી ઘેલો બની ગયો. પછી તેણે ખુદાદાદને તું કેવી રીતે જીવતો રહ્યો વિગેરે પ્રશ્નો પુછ્યા. ખુદાદાદે કહ્યું, “હું રાક્ષસના મહેલમાં ઘવાઈને પડ્યો હતો, ત્યારે એક ગરિબ ખેડુત મારી પાસે આવ્યો, અને તેને ઘેર લઈ જઈ વનસ્પતિનાં પાંદડાં મારા શરિર પર બાંધ્યાં. આથી મને આરામ થયો. ત્યાંથી હું અહીં આવવાનો વિચાર કરતો હતો, તેવામાં મને ખબર મળી કે હારાન ઉપર શત્રુઓ ચડી આવ્યા છે. મેં કેટલાક ગામડીઆઓને લેગા કર્યા અને દુશ્મનો સાથે તેમને લઈને લડવાને આવ્યો.”

પછી તેણે બધાની ખબર પુછી અને તેના લાઈઓ ક્યાં છે એમ રાજાને પૂછ્યું.

રાજાએ કહ્યું, “તેમણે તારો જાન લીધો છે એમ જાણી તેમનો શિરચ્છેદ કરવાનો હતો. પણ ઓચિંતા દુશ્મનો ચડી આવવાથી તેમને કેદમાં પુર્યા છે.”

ખુદાદાદે તેમને બોલાવી મંગાવ્યા. તેમને બેડીઓ પહેરાવેલી હતી તે ખુદાદાદે પોતાના હાથે તોડી નાખી અને તેમને ઉદાર દિલથી માફી આપી.

પછીથી ખુદાદાદે તેના બાપને કહ્યું, “મને મારા લાઈઓએ માર્યો એ વાત તમને કેાણે કહી ?”

રાજાએ બનેલી બધી વાત કહી અને દર્યાબારની રાજકન્યા આપણા જ ઘરમાં છે એમ જણાવ્યું.

ખુદાદાદને આ સમાચારથી ઘણો આનંદ થયો. તે પોતાના મા બાપને મળ્યો, ભેટયો, અને પછી પોતાની રૂપરૂપના સંડાર જેવી એનમુત શાહુબંદી સાથે અમનચમનમાં દહાડા ગાળવા લાગ્યો.

ચોટલીનો ચમત્કાર

એક વખત એક જંગલમાં થઈને જતાં એક મિયાને એક લુંટારો મળ્યો. તેણે બિચારા મિયાનો માલ છુટવી લીધો. પણ અંદરથી કાંઈ પૈસો ટકો હાથ લાગ્યો નહિ. આવો માલ તેને નકામો હતો, તેથી તે એક બાબુ ફેંકી દઈ મિયાભાઈ પાસેથી પૈસા કઢાવવાના ઇરાદાથી લુંટારાએ તેની દાઢી પકડી, અને જોરથી ખેંચવા માંડી.

મિયાભાઈ પણ બુદ્ધિબળમાં જળરા હતા. તેણે નમ્ર અવાજે કહ્યું, “સારૂ થયું કે દાઢી ખેંચે છે ! કારણ દાઢીના દોઢસો ને ચોટલીના ચારસો.”

લુંટારો સમજ્યો કે દાઢી ખેંચવાથી મને પ્રક્ટ દોઢસો રૂપીઆ મળશે, પણ ચોટલી ખેંચવાથી ચારસો રૂપીઆ મળશે. માટે ચાલ, તેની ચોટલી ખેંચું !

એમ વિચાર કરી તેણે મિયાભાઈની દાઢી છોડી દીધી અને ચોટલી પકડવા ગયો. દાઢી છુટી કે તરત જ મિયાભાઈએ પોતાનું નીચે પડેલું પોટકું ઉંચકી લીધું, અને લુંટારો જેવો મિયાસાહેબની ચોટલી પકડવા જાય ત્યાં તો માથું સાવ બોડાવેલું ! લીમું લપાટ ! ચોટલી બોટલી કાંઈ ન મળે !

મિયાભાઈ તો મુઠીઓ વાળી ભાગી છુટ્યા, અને આગળ પોતે અને પાછળ ચોર, એમ કેટલીક વાર સુધી દોડાદોડ કરતાં સહીસલામત જંગલ વટાવી એક ગામમાં પેસી ગયા.

ચોર તો ચોટલીનો ચમત્કાર જોઈ ચકિત જ થઈ ગયો.

વરસની વહેંચણી

બ્રહ્માએ સૃષ્ટિ રચવાનો વિચાર કર્યો ત્યારે વિધાતાની સલાહ લીધી. બેઉ જણે મળીને નક્કી કર્યું કે સૃષ્ટિમાં સૌને સરખો આવરદા આપવો. કોઈ બહાલુંયે નહિ ને કોઈ અળખામણુંય નહિ. સૌ સરખાં.

પછી ચાળીસ વરસનો આવરદા નક્કી કર્યો.

થોડો વખત થયો ને માણસ ફરીયાદ કરવા આવ્યો કે:-
“મારે તો ઘણુંઘણું કરવું છે ને આટલી ટુંકી શી જીંદગીમાં તો કાંઈ ન થાય. માટે મને થોડાં વરસ આપો.”

બ્રહ્મા કહે, “અમે તો વરસની વહેંચણી બરાબર કરી નાખી. કોઈને વધારે પડતાં હશે તો તને દઈશ.”

આમ વાત ચાલે છે ત્યાં એક બળદ આવ્યો. એ કહે કે:-
‘ચાળીસ વરસ મને વધારે પડે છે, કારણ કે એટલી લાંબી જીંદગી ગંધા વૈતરૂં કરીને કાઢતાં મને નવનેજા થશે.’

બ્રહ્માએ બળદ પર મહેરબાની કરીને તેનાં વીસ વરસ ઓછાં કરી માણસને આપ્યાં.

એટલામાં એક કુતરો આવ્યો, ને અરજી ગુજરી કે, ‘તાબેદારી કરીને મારે જીંદગી ગુજારવી પડશે. માટે મારાં વરસ ઓછાં કરો. નહિ તો ભસી ભસીને માંડું ડાચું દુઃખશે.’

બ્રહ્માએ તેના ઉપર ઉપકાર કર્યો ને વીંસ વરસ ઘટાડીને માણસને દઈ દીધાં.

એવામાં આવ્યા બગલો. તે કહે, ' નદીમાં ઉભા રહેતાં મારો તો આવરદાય નહિ ખુટે. આટલાં વરસ બહુ વધારે છે. કાંઈક ઓછાં કરો. '

બ્રહ્મા એનાપર પણ રીઝયા ને વીસ વરસ ઓછાં કરી માણસને આપ્યાં.

બધાં બ્રહ્માને પગે પડીને રવાના થયાં. માણસનો આવરદા સો વરસનો થયો.

પહેલાં ચાળીસ વરસમાં માણસે ખાવું પીવું ખેલવું ને ધંધાધપો કરવો.

પછી વીસ વરસ બગદના આવ્યાં. તેમાં આખા કુટુંબનો ભાર ઉપાડવો. માખાપ ઘરડાં થઈ ગયાં હોય, છોકરાં થયાં હોય તે ભણાવવાનાં ને પરણાવવા પસ્તાવવાનાં હોય, ને સંસારની ધુસરી ઉપાડતાં તેની ડોક રહી જાય.

પછી આવ્યાં કુતરાનાં વીસ વરસ. ઘરડી અવસ્થા ! છોકરાંની વહુવારૂના હાથમાં કારભાર જાય. તેમનાંય છોકરાં થાય. ખમાય ન ખમાય ને મીઠજ જાય; ને ખુમખરાડા પાડ્યા જ કરે.

છેલ્લાં વીસ વરસ બગલાનાં. ના પુરૂ સંભળાય; ચુંચી આંખો, બોખું મોં. સૌ સતાવે. છોકરાંય ચીડવે. દાંત નહિ તે જે આવે તે બેબેબેબે બગલા પેઠે ગળી જાય.

વહેંચણીમાં લાલચુ માણસ પારકાનાં વરસ લઈને નાહકનો દુઃખી થયો એમ વિચાર કરતો કરતો મરણ પામે.

બ્રહ્માએ પારકી પીડા માણસને દઈને સુખી કર્યો કે દુઃખી, તે કોણ કહી શકે ?

કુખડાની કહાણી

જુના જમાનામાં કાશગર શહેરમાં, એક કુખડો (ખુંધો માણસ) રહેતો હતો. વળી તે ઠીંગણો પણ હતો; એટલે બેડોળપણનો ખરેખર નમુનો હતો ! તે બિલકુલ મુઠ્ઠલિસ (ગરીબ) હતો, તેથી ગાઈ બજાવી પેટનો ખાડો પુરતો હતો.

એક સાંજે, બજારમાં, એક દરજીની દુકાન આગળ કુખડો પોતાના નિત્ય નિયમ પ્રમાણે ગાવા બજાવા લાગ્યો. દરજીને તેનું ગાવું બજાવું પસંદ પડ્યું.

પોતાની બેરીને ગાવા બજાવાનો ભારે શોખ હતો. તેથી દુકાન બંધ કરતી વેળા, દરજી કુખડાને પોતાને મકાને લઈ ગયો.

ખીખીને પણ કુખડાનું ગાવું બજાવું ગમી ગયું. તેથી રાત્રે વાળુ કરવા તેને પોતાને ત્યાં બેસાડયો.

દરજીને ત્યાં તે રાત્રે મચ્છી તળી હતી. ખાતાં ખાતાં કુખડાના ગળામાં મચ્છીનો કાંટો (મચ્છીનાં ઝીણાં હાડકાંનો ભાગ) ભરાઈ ગયો. કુખડો અકળાવા લાગ્યો. વાળુ વાળુને ઠેકાણે રહ્યું, અને ઘણી ઘણીયાણીએ કુખડાના ગળામાંથી કાંટો કાઢવા ઘણું મથન કર્યું.

અંતે કાંટો ના જ નીકળ્યો; અને કુખડો જાણે શુંગળાતો હોય એમ લાગ્યું. થોડી વારમાં તો તે બેશુદ્ધ થઈ ગયો. મહેમાનદારી કરતાં મિજબાનને માથે આફત આવી ! પોતાના ઉપર ખૂનનો આરોપ આવશે એ ખીકે બેઠે ગભરાયાં.

નંજદીકમાં, એક ઈસરાઈલી (ચાહુદ્દી) હકીમ રહેતો હતો. દરજીએ વિચાર કર્યો કે કુખડાને હકીમ સાહેબને ત્યાં મૂકી આવું

તો મારી બધી જવાબદારી ઉતરી જાય. દરજીએ હકીમને ત્યાં જઈ બારણું ઠોક્યું. નોકરે બારણું ઉઘાડ્યું. નોકરના હાથમાં પાનસોપારીનો રૂપિયો મૂકી તેને હકીમ સાહેબને વરદી આપવા વીનવ્યું.

એ જ બારણામાં મેડે જવાનો દાદર હતો. જેવો નોકર ઉપર હકીમ સાહેબને જગાડવા ગયો તેવો દરજીને વિચાર સુઝ્યો કે કુખડાને અહીં જ મૂકી જતો રહું તો હકીમ સાહેબ પોતાનું ફેડી લેશે.

તેણે ઝટપટ સીડીઉપર આસ્તેથી ચઢી સીડીને મથાળે કુખડાને ઉભો ગોઠવી દીધો, અને પોતે ગચ્છંતિ કરી ગયો !

ફીની આશામાં મલકાતા લોભી હકીમ, મુળે “ મારવાડી ” (ચાહુદી), એટલે બત્તીવિના સીડી ઉતરવા લાગ્યા.

અબાણુતાં કુખડાને ઠોકર વાગી, એટલે તે તો સીડીનાં પગ-થીયાંપર અથડાતો અફળાતો નીચે ગબડી ગયો.

સીડી પરથી કંઈક પડવાનો અવાજ સાંભળી હકીમ સાહેબ ફાનસ વિના મુંઝાયા. નોકર પર અકળાયા કે દાદર પર કંડીલ (ફાનસ) કેમ નથી ?—(જાણે કે ત્યાં તે દરરોજ આખી રાત બળતું હોય !!) કંડીલ મળ્યું ત્યારે તેમાં તેલ નહિ !

હકીમ સાહેબ બૂમ મારે, “ કંડીલ, કંડીલ ! ” ત્યારે બિચારો નોકર, “ જી, આવ્યો, ” કર્યા કરે.

જેમ તેમ કરી તેલ પુરી ફાનસ સળગાવ્યું. ત્યારે ગોળામાં નરી ધૂળ !

આ તરફ હકીમ સાહેબ બુમાબુમ કરતા હતા, એટલે નોકર ફાનસ લઈને દોડ્યો. જેવું તેવું અજવાળું આવતાં હકીમ સાહેબે સીડીને તળીએ કોઇને મુરદા માફક પડેલો જોયો. ફીની આશા ઉડી ગઈ, અને ઉલટી ખંડા ગળે વળગી લાગી ! નીચે આવ્યા તો કુખડાને લાશ જેવો ભાજ્યો.



દરજને તેનું ગાલું બળાવું પસંદ પડયું. — પાન ૩૪

આનંદપોરા-૩૭ ❀ ૫૭

કુમડાની કહાણી



મોદી હતો જવાંમર્દ એટલે કુમડાને ખુબ મેથીપાક જમાડ્યો-પાન ૩૭

હકીમ સાહેબનું કાળજી કટકી ગયું. હવે પોલીસથી ઉગરવાને કંઈ ઇલાજ ? મીચાં બીબીએ મશ્વરો (વાતચીત) કરી નિકાલ કાઢ્યો કે પોતાના ઘરની પછીતે બાદશાહનો મોદી રહેતો હતો, તેના રસોડાની ચીમની (ધુમાડિયું) પોતાની અગાચીની બાજુમાં જ હતી. ચીમનીનું મ્હેં ઉઘાડું રહેતું, જેથી કુખડાના શખને, જો એ ચીમનીમાં ઉતારી દેવાય તો ટાઢે પાણીએ ખસ જાય.

આ યુક્તિનો તેમણે તરત જ અમલ કર્યો. કુખડાનું શખ ચીમનીમાંથી નીચે ઉતારતાં બીંતને ટેકે ઉભું રહી ગયું. બાણે કે કોઈ જીવતો માણસ દિવાલને ચોંટીને લપાઈ રહ્યો હોય, એમ લાગ્યું. હકીમ સાહેબના જીવને હવે નિરાંત વળી.

મોદીના મકાનમાં રસોડા પાસે કોઠાર હતો. તેમાં દરબારનું મોદીખાનું હતું. વિવિધ ઉત્તમ વાનીઓ ત્યાં હરહમેશ મોટા જથ્થામાં રહેતી હતી. તેમાંથી ઘણી ચીજો નોકરો તફડાવતા અને અમન કરતા; અને તપાસ થતી ત્યારે ચોરને માથે પાડતા.

બનવા કાળ કે તે રાત્રે મોદી એક મિત્રને ત્યાં વરઘોડામાં ગયેલો ઘર મોડો આવ્યો. કોઠારની બગર કાઢવા જતાં રસોડાની દિવાલે કુખડાને જોયો.

મોદીનો મિજાજ ગમે. ખરે ! દરરોજ, આ જ ચોર, આ જ પ્રમાણે, ચીમનીને રસ્તે આવતો હોવો જોઈએ. મોદી તરત જ અહારથી આવેલો એટલે હાથમાં લાઠી તૈયાર હતી.

મોદી હતો જવાંમદ, એટલે કુખડાને ખુબ મેથીપાક જમાવ્યો ! કુખડો ધરતીપર પડ્યો. છતાં મોદીનો ગુસ્સો ઠંડો પડ્યો ન હતો. જમીનઉપર પણ તેને ખુબ રગદોળી રગદોળી લોંચલેગો કર્યો.

જ્યારે મોદી મારતાં થાક્યો ત્યારે તેને લાગ્યું કે કુખડો તેના મારથી મરી ગયો હતો ! હવે મોદીનો ગુસ્સો પોતાની જાત પર

ઉતર્યો. અરે ? આ નવી આફત વળી ક્યાંથી આવી ? થોડું નુકસાન
અમી લેત પણ આ તો હવે ખૂનનું તોહોમત આવશે ! તૌબા ! તૌબા !
હવે શું કરવું ? નોકરોને પણ શી રીતે ઉઠાડાય ? ચાર કાને વાત
જતાં બાણ હાથથી જાય. બહુ બહુ મુઝવણ પછી રસ્તો સુઝ્યો.
કે “રાત અંધારી છે. કુબડાને બહાર લઈ જઈ એકાદ અંધારા
ખુણામાં ગોઠવી દઉં તો આફતનું વાદળું વિખરાઈ જાય.”

પાપનો પસ્તાવો કરતો મોદી કુબડાને લોટપોટ વીંટી પોતાને
પાછલે બારણે થઈ બજારમાં એક દુકાનના ખાંચામાં તેને છંવતા.
માણસ માફક ઉભો કરી આવતો રહ્યો, અને કંઈ બન્યું જ નથી
કરી ઘરમાં આવી સુઈ ગયો.

એવામાં એક નસરાની (ખ્રીસ્તી) સૌદાગર બીજા સૌદાગર
દોસ્તને ત્યાં નાચમાં ગયેલો મોડી રાત્રે ઘેર જતો હતો. બજારમાં
જ્યાં કુબડો ગોઠવેલો હતો ત્યાંથી જતાં હાથમાંની લાકડી હલાવતાં
કુબડાને વાગી, એટલે કુબડો સૌદાગરના શરીર પર ઢળી પડ્યો.
સૌદાગર સમજ્યો કે પાછળથી કોઈ ડાકુએ હાથ કર્યો !

જેવી તેવી પણ સોટી તૈયાર હતી. તેના બે ચાર ઝપાટા
લગાવી દીધા કે કુબડો જમીનદોસ્ત થઈ ગયો. પછી પણ સૌદાગરે
તેને ગડદા પાટુથી કચ્ચર કર્યો ! કદાચ કુબડો ઉભો થાય, અથવા
તેના કોઈ સાથીઓ તેની બહારે ધાય, અને રળે પોતાને મેથીપાક
જમાડે, એમ ધારી સૌદાગરે શાહ થવા “ચોર”ની બૂમો પાડ્યા કરી.

ચોડીદારે ચોરની બૂમો સાંભળી આવી પહોંચ્યા. તેમણે જોયું
કે એક નસારો (ખ્રીસ્તી) એક મુસલમાનને મારી રહ્યો છે.

તેમણે પૂછ્યું, “અય નસારા ! આ શું છે ?” સૌદાગરે કહ્યું,
“આ ચોર પાછળથી આવી મને લુંટવા જતો હતો.” ચોડીદારેએ
કહ્યું, “હવે બસ કરો; બિચારો અધમુઓ થઈ ગયો છે. એને
કાજ સાંહેબ પાસે લઈ ચાલો.”

નસારાની મારતાં બંધ રહ્યો એટલે ચોકીવાળાઓએ કુબડાને બેઠો કર્યો. કુબડો તો મુરદું થઈ ગયેલો જણાયો. ચોકીવાળા અમકયા. “અરે ! આ તો નસારાએ મુસલમાનને મારી નાખ્યો છે. ચોરીનું તો બહાનું છે. આજકાલ નસારા બહુ ખેડેડી ગયા છે.”

તેમણે નસારાને જકડ્યો, અને કુબડાનું મરદું ઉપાડી બેઠને કાજી(ન્યાયાધીશ)ની કચેરીમાં લઈ ચાલ્યા.

કાજી સાહેબે ચોકીવાળાની હકીકત સાંભળી. ખ્રીસ્તીથી ગુન્હાનો ઇન્કાર થઈ શક્યો નહિ. તો પણ તેણે બચાવ કર્યો કે મેં તેનું ખુન કર્યું નથી. પણ પુરાવા વિના તેનું કહેવું શી રીતે મનાય ? તેના ઉપર ખુનનો આરોપ સાબિત થયો.

એ જમાનામાં ઇસ્લામી શરીઅતનો અમલ થતો હતો. ખૂનનો બદલો ખૂન ! અને આ તો એક મુસલમાનનું ખુન, અને તે એ એક બિન-મુસલમાનને હાથે !! એ ઘણો ભારે ગુન્હો હતો, અને તેની માફી થઈ શકતી નહોતી. મુસલમાનને હાથે ખુન થયું હોત તો ખુનના બદલામાં પૈસા આપી માંડવાળ થઈ શકત !! !

કાજી સાહેબે કુબડાને ઓળખ્યો. તે દરબારમાં આવતો જતો હતો, અને બાદશાહની તેનાપર મીઠી નજર હતી. એટલે બાદશાહને ખબર આપતા સુધી સજા ફરમાવવી કાજી સાહેબે મુલતવી રાખી.

દરબાર ભરાતાં કાજી સાહેબે કુરનસ બળવી કિસ્સો બયાન કર્યો. શાહી ફરમાન થયું કે, “નસારાને એકદમ ફાંસી ચઢાવી દો. ખૂનનો બદલો ખૂન. શરીઅતનો અમલ કરો.”

એ જમાનાનો એ જ ઇન્સાફ હતો !

ઇસ્લામીનું ખુન નસારાને હાથે ! વાયે ઉડી વાત ચાલી. મેદાનમાં ફાંસી રેપાઈ. તમાશાને તેડું નહિં, એ ન્યાયે લોકોની મેદની બેવા મળી. સોદાગરને ફાંસી પાસે આણ્યો. જલ્લાદ તેને

ફાંસીએ ચઢાવવા તૈયાર થયો. એટલામાં પાછળથી અવાજ આવ્યો,
“ સખર ! બેગુન્દેગારને ન મારો. ખરો ખુની હું છું.” એમ બોલતો
બીડમાંથી રસ્તો કરતો કરતો શાહી મોદી આગળ આવ્યો.

જલ્લાદે કાળ સાહેબ તરફ જોયું. લોક પણ એકી ટસે જોઈ રહ્યા.
કાળ સાહેબને જમાનો પલટાતો લાગ્યો. તેઓ મોદીને આગળખતા
હતા. તેથી મોદીને પૂછ્યું, “ નાહક કેમ મરવા તૈયાર થયો છે ?”

મોદીએ કહ્યું, “લાઈલાહા ધલ્લલાહ (ખુદા એક છે); કયામતના
ઈન્સાફથી ડરું છું. ખરો ખુની હું છું.” કાળ સાહેબે તેની હકીકત
પુછી. તેણે પોતાની વીતી વાત કહી.

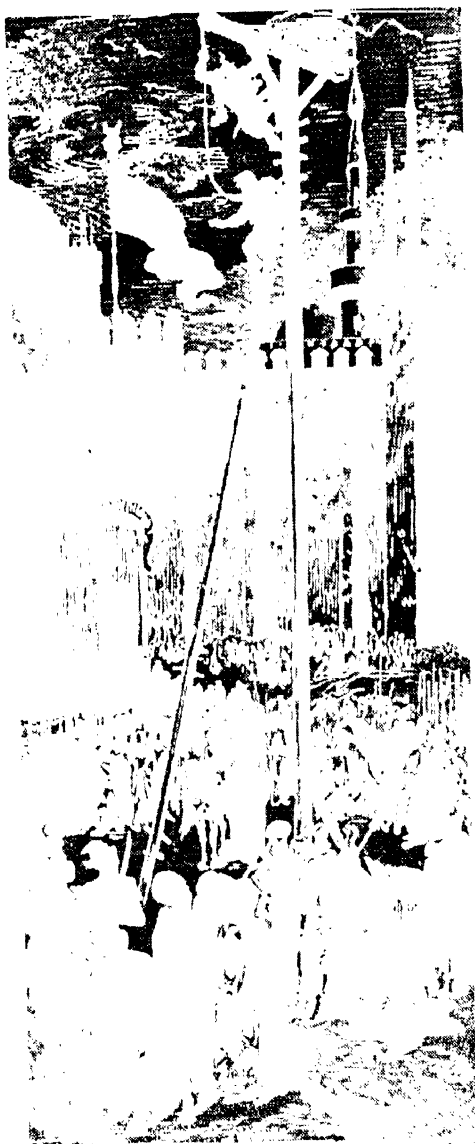
કાળ સાહેબે હુકમ કર્યો, “ સૈદાગરને છોડી મુકો; મોદીને
ફાંસીએ ચડાવો. મોદીએ પોતાને મોંઘે ગુન્હાનો ઈકરાર કર્યો છે.”

સૈદાગર છુટો થયો. મોદીનો વારો આવ્યો. જેવો જલ્લાદ
તેને ફાંસીએ ચઢાવવા બંધ છે કે પાછળથી ઉપર જેવો ખીજો
અવાજ આવ્યો: “ સખર, ખરો ખુની તો હું છું. બિચારો મોદી
તદ્દન બેગુનાહ છે. એને છોડી દો.”

હકીમ સાહેબ લોકોની ઠઠ ચીરતા આગળ આવ્યા. લોકોમાં
કોલાહલ થયો. કાળ સાહેબ પણ ગુંચાયા કે આ કોઈ અજબ
ખટવો છે ! હકીમ સાહેબની હકીકત પુછી. તેમણે પોતાની ઠેરીયત
કહી. ‘અકસ્માત’નો લાભ મળે, પણ અત્યારે તો સૈાને કયામતની
ફિકર લાગી હતી.

કાળ સાહેબે હુકમ ફેરવ્યો કે, “ મોદીને છોડી મૂકો; હકીમને
ફાંસીએ ચઢાવો.”

જલ્લાદે મોદીને છુટો કર્યો, અને હકીમને પકડ્યો. હકીમને
ફાંસીને પગથી ચઢાવ્યો કે પાછળથી ત્રીજો અવાજ આવ્યો, “ અરે !



કુળ ડાની
ક હાણી



જલાદ તેને
ફાં સી એ
ચ ડા વ વા
તૈયાર થયો.

—પાન ૪૦ .



એ બિચારને છોડી મૂકો. ખરો ખુની હું છું.” એમ બોલતો, રસ્તો કાપતો, દરજી આગળ આવ્યો.

કાજ સાહેબ જોઈ રહ્યા. દરજીએ પોતાની હકીકત જણાવી. કાજ સાહેબની અઘ્રલ ચાલી નહિ. આ તો અજબ મામલો ! ચારે જણ-દરજી, હકીમ; મોદી અને સૌદાગર-પોતાને મ્હોંએ જ ગુન્હો કબુલ કરતા હતા ! હવે કેને છોડવો અને કેને બાંધવો ! કાજ સાહેબે વિચાર્યું કે સુલતાન સલામતની હજુરમાં આ ખટલો ફરીથી રજુ કરવો જોઈએ. એટલે ચારે જણને લઈને, કુબડાને ડોળીમાં ઉપડાવી, કાજ સાહેબ શાહી દરબાર તરફ ચાલ્યા. લોકો પણ અજબ થતા કાજ સાહેબ પાછળ ગયા.

દરબારમાં કાજ સાહેબે કુરનસ બજાવી બાદશાહ આગળ ચારે જણની હકીકત રજુ કરી. બાદશાહને આ ખટલામાં કંઈ ભેદ લાગ્યો. દરબારીઓ પણ હકીકત સાંભળી વિસ્મય થયા. સુલતાને દરબારી હકીમને ફરમાવ્યું કે કુબડાને બરાબર તપાસો.

શાહી હકીમને પણ આ વાતમાં રસ પડ્યો લાગ્યો. તેમણે કુબડાને ફેરવી ફેરવીને તપાસ્યો. છેવટે તેમને લાગ્યું કે કુબડો મરી ગયો નહોતો. બધા બાલી ભરમમાં કુટાયા હતા.

કુબડાનું મ્હોં ઉઘાડી, લાંબા ચીપીઆ વડે, ધીરેથી ગળામાંથી મચ્છીનો કાંટો કાઢી, બાદશાહ આગળ રજુ કર્યો. કાંટો નીકળી ગયો, એટલે કુબડાનો શ્વાસોચ્છવાસ બરાબર ચાલવા લાગ્યો.

કુબડાએ છીંક ખાધી, આળસ મરડ્યું, અને થોડી વારે ખેઠો થયો. દરજી-હકીમ-મોદી અને સૌદાગરના જીવમાં જીવ આવ્યો. જાણે નવે અવતાર હતા ! હકીમ સાહેબની હકીમાત પર સ્ત્રી આફરીન થયા. સુલતાને તેમને મોટું ઇનામ આપ્યું.

સીદી નુમાન

અસલના વખતમાં બગદાદ શહેરમાં સીદી નુમાન નામનો એક મોટો સોદાગર રહેતો હતો. ધંધેધાપે તેને લીલાલહેર હતી. ખુદાએ દોલતની તેના ઉપર ખૂબ મહેર કરી હતી. તે જુવાન અને સ્વરૂપવાન હતો. પોતાને લાયક કંઈ સ્ત્રીની શોધમાં તે રહેતો હતો.

આખરે તેના મનની મુરાદ ફળી. સ્વર્ગની અપ્સરા જેવી રૂપાળી એક જુવાન કન્યા તેની નજરે પડી અને તેની સાથે તેણે શાદી કરી.

ખીખી હતી તો રૂપરૂપનો ભંડાર. એની આંખોમાંથી તો બાજી તેજના ચમકારા ચમકે. પણ મિયાની સાથે ખીખી ન્યારે ખાવા બેસે ત્યારે ચકલીથી પણ ઓછું ખાય ! તબેતાને ચોંટેલા ચાર પાંચ ખીચડીના દાણા ખાઈને જ તે રહે ! રોજ આમ ચાલે. મિયા વિચાર કરી કરીને થાક્યો કે ખીખી છે તો સશક્ત. જરાકે કમબેર તો દેખાતી નથી. ત્યારે આટલું ખાધે તેને ચાલતું કેમ હશે ? મિયાના મનને આ એક મોટો કોયડો થઈ પડ્યો.

આખરે સીદીએ વિચાર કર્યો કે જરૂર આમાં કંઈ કાળુ ઘોળું હોવું જોઈએ. આટલો આહાર હોય તો તેનું શરીર ટકે કેવી રીતે ? હું આજે તપાસ કરું કે તે આખા દિવસમાં ખીજું કંઈ ખાય છે કે કેમ ?

તે દિવસે પણ સીદીની સ્ત્રીએ કંઈ ખાધું નહિ. અંધારૂં થયું એટલે તેણે એક પ્યાલો ભરીને દારૂ એના ધણીને આપ્યો.

સીદી નુમાન



“ મુવા પાપી !થઈ જા કુતરો ! ”—પાન ૪૩



ઘેર જઈ તેની સ્ત્રીઉપર તે મંત્રેલું પાણી છાંટ્યું—પાન ૪૫

સીદીને તેમાં કંઈ નાખ્યું હોય તેવો વહેમ પડ્યો. તેણે એક મોટો ઘુંટડો ભર્યો અને સાચવીને ખારીએ જઈ કોગળો કરી નાખ્યો. પછી તે સુઈ ગયો અને ઉઘી ગયાનો ડોળ કર્યો.

મધરાત થઈ એટલે સીદીની સ્ત્રીએ પોતાના ધણીને ઉઘતો ધારીને કબરસ્તાન તરફ ચાલવા માંડ્યું. ત્યાં કોઈએ તરતનું જ મુડકું દાટ્યું હતું તેને બહાર કાઢીને ખાવા માંડ્યું !

સીદી પણ ઉઠીને તેની પાછળ જ ચાલતો હતો. તેણે આ બિના જોઈ અને તે બહાવરા જેવો બની ગયો. મિયા સમજ્યો કે કોઈ નરી વંતરી સાથે તેની શાદી થઈ ગઈ છે !

તે છાનોમાનો ઘેર આવ્યો અને સુઈ ગયો. બીજે દિવસે જમતી વખતે મિયાએ બીબીને મધરાતે કરેલા ગોઝારા કામને માટે સખત ઠપકો આપ્યો.

સીદીની સ્ત્રીની આંખો એકદમ ચળકી. પાસે પડેલા પવાડામાંનું પાણી મંત્રીને તે બોલી, “ મુવા પાપી ! તું બધું બાણી ગયો ? હવે થઈ જા કુતરો અને તારી કરણીનાં ફળ લોગવ.”

સીદી એકદમ કુતરો બની ગયો. તે રાકણથી છુટવાને માટે તે ખારણા તરફ દોડ્યો. પણ તે અરધો બહાર નીકળ્યો કે તરત જ બીબીએ ખારણું બંધ કર્યું. સીદીની પૂંછડી કચરાઈ ગઈ. પછી તેને તે દુષ્ટ સ્ત્રીએ સખત ફટકાનો માર માર્યો અને છેવટે તેને છુટો કર્યો.

સીદી દુઃખને લીધે ખૂબો પાડતો પાડતો એક વીશીવાળાની દુકાને ગયો. વીશીવાળાને દયા આવવાથી તેને થોડું ખાવાનું આપ્યું. તે ખાતો હતો તેવામાં એક ખાઈએ પોતાના ખાધા ખર્ચના ચાર

આના તે હોટલવાળાને આપ્યા. તેમાં એક આનો ખોટો હતો. હોટલ-
વાળાએ તે બાઈને ખીજે આનો આપવાનું કહ્યું, પણ બાઈએ જક
લીધી. આખરે હોટલવાળાએ કંટાળીને કહ્યું, “બાઈ નકામી જક શા
માટે કરે છે ? આ કુતરું પણ આની ખોટી છે એમ બતાવશે.”

એમ કહીને તેણે હસવાને ખાતર સીદીને કહ્યું, “કુતરા ! આમાં
કયી આની ખોટી છે ?”

આ વખતે કુતરાની સ્થિતિમાં હતો પણ સીદીનું મનુષ્યત્વનું
જ્ઞાન કંઈ ગયું હતું નહિ. તેણે તરત જ ખોટી આની ઉપર પગ
મૂકીને તે ખોટી છે એમ દર્શાવ્યું.

તેઓ આ ચમત્કાર જોઈને નવાઈ પામ્યાં. થોડા દિવસ પછી
તે લોકોનાં ટોળેટોળાં આ કુતરાને જોવા આવતાં.

એક વખતે એક સ્ત્રી તેની પાસે આવી અને તેની પાસે
કેટલાક પૈસા મૂક્યા. પછી તેને ખોટાખરો પૈસો બતાવવાનું કહ્યું.

સીદીએ તરત જ ખોટા પૈસા ઉપર પગ મૂક્યો. ત્યાર બાદ તે સ્ત્રી
તેને પોતાને ઘેર લઈ ગઈ, અને તેની છોકરી પાસે લઈ જઈ મૂક્યો.

છોકરીએ કેટલાક વખત સુધી તેની સામે ટગર ટગર જોયા કર્યું.
પછી અંદર જઈ એક પાણીનો ખ્યાલો ભરીને આણ્યો, અને તેના
ઉપર રેડ્યો.

પછી તે બોલી, —“અરેરે દુઃખી પ્રાણી ! તારા શાપમાંથી મુક્ત
થઈ તું મનુષ્યત્વને પ્રાપ્ત થા.”

સીદી એકદમ માણસ બની ગયો ! તે બાઈને પગે પડીને
તેણે કહ્યું, —“ભલાં બાઈ, તમારો હું ઘણો જ ઉપકાર માનું છું.” થોડીક
વાર પછી શાન્ત થઈને સીદીએ પોતાનું વૃત્તાંત તેને કહી સંભળાવ્યું.

તે છોકરીએ તેને કહ્યું,—" તારી સ્ત્રી મારી ખુદનપણી થાય છે. અમે બે જણ આ વિદ્યા એક જ ઇલમી પાસેથી શીખ્યાં છીએ. પણ તારી સ્ત્રી તેનો દુરુપયોગ કરે છે અને તેથીજ અમે બે જણ છુટાં થયાં છીએ. તે દુષ્ટાને તેનાં પાપ કર્મોનો બદલો મળવો જ જોઈએ. હું તને આ પાણી મંત્રીને આપું છું. તે તેના ઉપર જઈને છાંટજે, એટલે તે એકદમ ઘોડી થઈ જશે."

સીદી તેનો ઉપકાર માનતો તે મંત્રેલું પાણી લઈ ઘર તરફ વળ્યો.

ઘેર જઈ તેની સ્ત્રી ઉપર તે મંત્રેલું પાણી છાંટ્યું. પાણી અડકતાં જ ખીખી ઘોડી બની ગઈ, અને ઘરમાં નાચકુદ કરવા લાગી. પણ સીદીએ તેને મજબુત ઢોરડાથી બાંધી લીધી. આ રીતે સીદી તેની દુષ્ટ સ્ત્રીના પંજામાંથી કાયમનો છુટો થયો.



ચાહ પીવાનો રિવાજ કેવી રીતે પડ્યો?

અંગાળની પૂર્વ દિશામાં આસામ નામનો દેશ છે. ચાહનો પાક ત્યાં પુષ્કળ પ્રમાણમાં થાય છે, તેમ જ ત્યાંના લોકોમાં ચાહ પીવાનો રિવાજ પણ ઘણો છે. ચાહનો કેવી રીતે પ્રચાર થયો એ વિષે ત્યાંના લોકોમાં એક રમુજી વાત પ્રસિદ્ધ છે.

ઘણા જુના વખતની વાત. ગુપ્તીસિંહ નામે રાજા આસામમાં રાજ્ય કરતો હતો. વિદ્વાન તરીકે તેની ઘણી ખ્યાતિ હતી. તે પ્રજાનું પાલન અત્યંત પ્રેમથી અને સાવધાનતાપૂર્વક કરતો. એથી પ્રજા પણ તેનાપર પ્રેમ રાખતી.

કેટલેક દિવસે રાજાને પુત્ર થયો. રાજપુત્ર સ્વરૂપવાન અને બુદ્ધિમાન હોવાથી બધાનો માનીતો થઈ પડ્યો હતો.

પરમેશ્વરની એવી કરુણી છે કે દરેકમાં ગુણની સાથે કંઈક અવગુણ પણ હોય છે. નહિ તો માણસ ગર્વથી પુલાઈ ન જાય? રાજપુત્રમાં એક મોટો અવગુણ હતો. કયો? ઉંઘણશીપણાનો. ગમે તે કારણ હોય, પણ આસામ દેશનો હરેક માણસ ઉંઘણશી હતો. કામ દરતી વેળાએ પણ ડુલતાં ઝુલતાં કામ કરે. જમવા બેઠા હોય ત્યાં પણ ઝોકાં ખાયા કરે! અને એક વખત ખીછાનામાં જઈ પડ્યા કે બસ આખો દિવસ ઉંઘ્યા જ કરે!

આ ત્યાંના બધા લોકોનો રિવાજ હતો. તેમાં ચે આ રાજપુત્ર
તો જખરો ઉઘણી. તેથી તેનું નામ સુમિસિંહ રાખવામાં આવ્યું.

નામ પ્રમાણે તેનું કામ હતું. સુમિસિંહ કદી જાગતો હોય
એમ કદાચ જ કોઈએ જાણ્યો હશે. ઇશ્વરની કૃપાથી સેના સરખો
પુત્ર પ્રાપ્ત થયેલો, પણ તેની આવી સ્થિતિ જોઈ રાજા, રાણી, નોકર
આકર અને રૈયત એ સૌને ઘણું દુઃખ થતું. પણ શું કરે ?

રાજાએ દેશ પરદેશના પ્રખ્યાત વૈદ્યો બોલાવીને ઉપચાર
કરાવ્યા. પણ બધું પાણીમાં. આખરે એક શસ્ત્રવૈદ્યની પાસે આંખની
પાંપણ કાપાવી, ત્યારે તેની ઉઘ ઓછી થઈ. કાપેલી પાંપણો જ્યાં
નાંખી દીધી હતી તે જગાએ એક આડ ઉભું. પાંપણ કાપ્યા
પછી ફક્ત તે જ દિવસે રાજપુત્રને ઉઘ આવી નહિ, પણ બીજા
દિવસથી પાંખું જેવું ને તેવું જ !

એક દિવસ એવો ચમત્કાર થયો કે દાસી રાજપુત્રને માટે
પીવાનું પાણી ખૂબ ઉકાળી મહેલમાં લઈ જતી હતી. રસ્તામાં
પાંપણ નાંખી હતી તે જગાએ એક આડ ઉભેલું હતું. વા વાતો હોવાથી
ત્યાં થઈને જતાં દાસીના હાથમાંના પાણીના વાસણમાં પેલા આડનાં
એ સૂકાં પાંદડાં પડ્યાં.

મહેલમાં ગયા પછી તે પાંદડાં તેણે કાઢી નાખ્યાં, પણ જો
મિનિટ સુધી પાંદડાં ઉકળતા પાણીમાં રહેલાં હોવાથી તેનો અર્ક
પાણીમાં ઉતર્યો. રાજપુત્રના ધ્યાનમાં તે આવ્યું નહિ પણ એ અર્કની
અસર થઈ. તે દિવસે અને રાત્રે પણ રાજપુત્રને ઉઘ આવી નહિ.
આથી રાજાને આશ્ચર્ય થયું. તેણે દાસીને પૂછ્યું કે કાલનું પાણી

કયાંથી લાવી હતી ? દાસીએ કહ્યું કે તે હંમેશનું જ પાણી હતું. રાજાએ કહ્યું, - ‘ખીક ન રાખ. હું તારાપર ગુસ્સે નથી થયો. ગંધ કાલના તારા પાણીથી રાજપુત્રને ઉઘ નથી આવી, તેથી પૂછું છું.’

હવે દાસીને સાચું કહેવાની ધીરજ આવી. તે બોલી, ‘ઝાડનાં બે પાંદડાં ઉકળતા પાણીમાં પડ્યાં હતાં તે મેં આંગળીથી કાઢી નાંખીને પાણી રાજપુત્રને આપ્યું હતું. તેનો કદાચ આ ગુણ હશે.’ એમ કહી તેણે પેલું ઝાડ બતાવ્યું. હવે રાજાએ રાજ ઉકળતા પાણીમાં પેલા ઝાડનાં બે પાંદડાં નાખી અને ગાળીને તે પાણી રાજપુત્રને પાવાનું શરૂ કર્યું. આથી થોડા દિવસમાં રાજપુત્રનું ઉઘણશીપણું મટી ગયું.

રાજપુત્રને ફાયદો થવાથી આખી રૈયતને આ પાણી પીવાની ટેવ પાડી હોય તો તેમનું ઉઘણશીપણું અને આળસ બન્ને નીકળી જશે એવો વિચાર કરી રાજાએ રાજપુત્ર ખીમારીમાંથી સારો થયો તેની ખુશાલીના નિમિત્તે એક દિવસ શહેરના તમામ લોકોને મોટી મિજબાની આપી, અને ઉપર જણાવેલા ઝાડના પાંદડાંનો ઉકાળો, અંદર દુધ અને સાકર નાખી બધાને પીવડાવ્યો.

તે ઉકાળો લોકોને એટલો તો ગમી ગયો કે દરેક જણે તેવું ઝાડ આંગણમાં રાખ્યું અને તેના પાંદડાંનો કાઢો તેઓ રોજ પીવા લાગ્યા. આ કાઢો તેજ ચાહ.

તેનાથી તેમનું ઉઘણશીપણું સાચે જ ગયું કે નહિ તેની તો ખબર નથી. પણ એક જગડું અને શરિરની હાનિ કરનારું વ્યસન તો તેમને જરૂર વળ્યું.

અન્યાયી રાજા

એક રાજા બહુ જ લોભી, ક્રૂર, ઘાતકી અને અન્યાયી હતો. તે એક દિવસ છુપા વેશે નગરચર્યા જોવા નીકળ્યો. ગામની બહાર ભાગોળે એક માણસ એક આડના છાંચડાતળે બેઠેલો હતો. રાજા તેની પાસે ગયો ને આમતેમ થોડાક સવાલો પુછ્યા. પછી તેને પુછ્યું:—“ભાઈ, આ ગામનો રાજા કેવોક છે?”

પેલાએ જવાબ આપ્યો, “જવા દો એ કાળમુખાનું નામ. એના જેવો અધર્મી અત્યાચારી ને ક્રૂર રાજા ભાગ્યે જ બીજો કોઈ હશે.”

રાજાને પગથી માથા સુધી આળ લાગી. પણ તે શાંત પડીને બોલ્યો, “ભાઈ ! હું કોણ છું, તે તમે જાણો છો?”

તેણે જવાબ આપ્યો કે ના.

રાજા:—“હું આ ગામનો રાજા છું!”

પેલા માણસના તો હાંબાં જ ગગડી ગયાં. પણ તે પોતાનું મગજ ઠેકાણે રાખીને બોલ્યો, “પણ મહારાજ ! હું કોણ છું તે તમે જાણો છો?”

રાજા કહે ના.

પેલો આદમી બોલ્યો, “હું આ ગામના સાલેહ નામના વેપારીનો દીકરો છું. હું મહિનામાં ત્રણ દિવસ ખીમારીને લીધે દિવાનો બની જાઉં છું. મને ગઈ કાલથી જ ગાંડપણ વળચું છે!”

તેની ચતુરાઈ જોઈ રાજા હસી પડ્યો ને ત્યાંથી ચાલતો થયો.

કાલજની દાદી

એક વખતે એક કાલજએ એક કીતાબ (ચોપડી) માં વાંચ્યું કે જેનું 'માથું' નાનું હોય અને દાદી લાંબી હોય તે આદમી તદ્દન બેવકુફ હોય છે. કાલજની દાદી ખુબ લાંબી હતી અને તેમનું માથું નાનું હતું. આથી કાલજ વિચારમાં પડ્યા કે કરવું શું ?

આખરે તેમને એક યુક્તિ સુઝી. તેમનું માથું અદ્દામિયાએ નાનું બનાવેલું તે મોટું થઈ શકે એમ નહોતું, પણ તેમની દાદી ખુબ લાંબી હતી તે ટુંકી કરવાનું તો તેમના જ હાથમાં હતું.

તેમણે કાતર શોધવા માંડી અને તે વતી દાદી કાપી તે ટુંકી બનાવવાનો વિચાર કર્યો. પણ આખું ઘર શોધવા છતાં કાલજને કાતર ન મળી શકી. દાદી તો ટુંકી થવી જ જોઈએ. આથી તેમણે પોતાની દાદીના ઉપરના ભાગને પોતાના હાથ વતી પકડી નીચેના ભાગને સળગાવ્યો.

કાલજના મનમાં કે નીચેનો ભાગ બળી જશે એટલે દાદી આપોઆપ ટુંકી થશે. પણ દાદીના વાળ એક વખત સળગ્યા પછી પૂછ્યું જ શું ? વાળની આળ એટલી સખત લાગી કે તેમના હાથપર ખુબ અગન બળવા લાગી.

કાલજ ગભરાયા ને દાદી પરથી હાથ ખસેડી લીધો. આથી કાલજની આખી દાદી સળગી ગઈ. એટલું જ નહિ પણ તેમના મોંપર સખત ફેડલા ઉઠ્યા તે વધારામાં ! હમણાં જ ચોપડીમાં જેનો વાંચ્યું તે કેટલું બધું સાચું હતું તે હવે જ કાલજ સમજ્યા !

૦૯મી રાજ

એક રાજના રાજ્યમાં એક વખત એક યુગ નામીચો નળુમી (જોશ જોનારો) આવી ચડ્યો. નળુમીની ખ્યાતિ ચારે દિશાએ ફેલાયદી હતી. રાજાએ તેને દરબારમાં તેડ્યો, ને પૂછ્યું, માફ આયુષ્ય કેટલું છે ?

નળુમીએ ગણત્રિ કરીને રમળના પાસા ફેંકીને કહ્યું કે તમારે હવે છ મહીના જીવવાનું છે.

નળુમીના આ શબ્દો સાંભળી રાજાનું મ્હોં પડી ગયું. છ મહીના પછી મરવાની ખીકે રાજા એટલો તો ગભરાયો કે તેને દહાડે અનાજ ન લાવે ને રાતના ઉંઘ ન આવે. રાજા દહાડે દહાડે ગળાવા લાગ્યો. પ્રધાને જોયું કે આ તો વેપાર વાચડો પડી જાય.

ખીજે દિવસે દરબાર ભરાયો હતો ત્યારે પ્રધાને પેલા નળુમીને પાછો દરબારમાં બોલાવ્યો અને તેને પૂછ્યું, રાજાનો આવરદા તો છ માસનો છે પણ તમારો પોતાનો આવરદા કેટલો છે ?

નળુમીએ ફરીથી જોશ જોઈને કહ્યું કે મારો આવરદા તો હજી ખીજાં વીસ વર્ષનો છે.

પ્રધાને ત્યાં જ નળુમીનું ડોકું તલવારવતી કાપી નાખ્યું. પછી રાજાને તેણે કહ્યું, —નળુમી નામદાર ! આ જોરથી વીસ વરસ જીવવાના હતા તે તો હમણાં જ વિદાય થઈ ગયા ! માટે ફીકર છોડી દઈ, ખાઈ પીને મોજ કરો. મરવું જીવવું એ તો પ્રભુના હાથની વાત છે. એમાં નળુમી આ જોશ જોવાનો હતો ?

રાજાએ ત્યારથી ફીકર ચિંતા છોડી દીધી.

મિબલ બકરો

એક વખત એક વરૂ રસ્તામાં થઈને જતું હતું. એક જૂના અંડેરના છેક ઉંચા છાપરાના ભાગ ઉપર એક રૂપાળો નાનકડો બકરો ઉભો હતો.

વરૂ નીચે જમીનપર હતું અને તેને છાપરે ચડતાં આવડતું નહોતું. બકરો તદ્દન સ્તબ્ધ હતો.

આ જોઈ તે બોલ્યો,—“અલ્યા વરૂ ! તારા જેવો પાણી, ખાઉધરો, ને ઘાતકી કોઈ જ નથી. બધાં બકરાં તારાથી ખીંછે છે, પણ હું કાંઈ તારાથી ખૂબી જાઉં એવો નથી.”

અને એમ બોલીને બકરાએ વરૂને દેવાય એટલી ગાળો દીધી. જો બકરો વરૂના સપાટામાં આવી શકે એમ હોય તો તો વરૂનું કામ જ થઈ જાય એમ હતું. પણ અત્યારે બકરો તેના હાથમાં આવે એમ નહોતો.

તે ધીરે રહીને બોલ્યો,—“બચ્ચાણ ! આ ગાળો તમે નથી દેતા, પણ આ જૂનું અંડેર દે છે, સમજ્યા ? ખાકી જરાક અહીં નીચે આપની સ્વારી પધારી હોત તો—”

એમ કહી મોંઘાં મટમટાવતું વરૂ ત્યાંથી ચાલી ગયું.

વેલવતી

એક મોટો રાજા હતો. તેને સાત કુંવર હતા. રાજાજીને બધા છોકરાઓ ઉપર પુષ્કળ વહાલ હતું. જ્યારે છોકરા મોટા થયા, ત્યારે રાજાજીએ તેમનાં બધાનાં લગ્ન કરવાનો વિચાર કર્યો.

રાજાજીએ છ છોકરાને પોતાને મનગમતે સ્થળે પરણાવી દીધા. પણ જ્યારે સાથી નાના છોકરાને પરણાવવાની વાત આવી ત્યારે તેણે પોતાના બાપને સાફ કહી દીધું કે:—“વેલવતી રાજકન્યાસિવાય હું ખીજ કોઈપણ રાજકુમારી સાથે લગ્ન કરવાનો નથી.”

આ સાંભળી રાજાજીએ તેનાં લગ્ન કરવાની વાત માંડી વાળી અને તેને તેમણે કુંવારો રહેવા દીધો. વેલવતી રાજકન્યાનું નામ દઈને બધા પરણેલા ભાઈઓ તેની મશ્કરી કરવા લાગ્યા. આથી નાનો રાજકુમાર ક્રોધે ભરાઈને વેલવતી રાજકન્યાની શોધમાં નીકળી પડ્યો.

આ રાજકુમારનું નામ બંસીધર હતું. તે ફરતો ફરતો એક ઘોર જંગલમાં જઈ પહોંચ્યો. જંગલ બહુ મોટું અને બિહામાઈ હતું. ત્યારે દિશાએથી વાઘ અને વરૂના વિકરાળ શબ્દો સંભળાતા હતા. બંસી આ ઘોર વનમાં ફરતો ફરતો એક વડના ઝાડ પાસે આવી ઉભો. આ ઝાડની નીચે એક મોટા યોગી ઈશ્વરનું ધ્યાન થરતા બેઠા હતા. રાજકુમાર તેમની સામે હાથ જોડી ઉભો રહ્યો. યોગીરાજે જ્યારે આંખ ઉઘાડી ત્યારે બંસી તેમને પૂછે પડ્યો.

તેણે પોતાની બધી વાત તેમને કહી સંભળાવી. આ સાંભળી જોગી બોલ્યા, “કુમાર, અહીંથી એક ગાઉ દુર એક મોટા ઋષી છે. ત્યાં જાઓ. તે તમારાં બધાં દુઃખો મટાડશે.” એમ કહી તેમણે બંસીના કાનમાં એક મંત્ર આપ્યો અને કહ્યું કે, આ મંત્રથી વાઘ વડે તારી પાસે આવી શકશે નહિ અને તેમનાથી તારી રક્ષા થશે.

બંસી ફરી આગળ ચાલ્યો અને પેલા ઋષી પાસે જઈ પહોંચ્યો. ઋષી ધ્યાનમાં બેઠા હતા. બંસી તેમની આગળ પશુ હાથ બેડીને ઉભો રહ્યો. આમ ને આમ બહુ વખત વીતી ગયો. ઋષી જાગ્યા ત્યારે કુમારે તેમને વંદન કર્યું અને કહ્યું, “મહારાજ ! વેલવતી રાજકન્યા આણી આપો !”

ઋષી બોલ્યા, “અહીંથી સાત ગાઉ દૂર જાઓ. ત્યાં એક મુની તપ કરતા બેઠા છે, તે તમને વેલવતી રાજકન્યા લાવી આપશે. એ વાત મારી શક્તિ બહારની છે.”

બંસીકુમારે ફરી ચાલવા માંડ્યું. ચાલતાં ચાલતાં ઘોર અરણ્યમાં જ્યાં મુનીરાજ બેઠા હતા ત્યાં તે જઈ પહોંચ્યો. બંસીને જોઈ મુની ઘણા ખુશ થયા અને બોલ્યા, “બંસી ! વેલવતી રાજકન્યાની બધી વાત હું જાણું છું. તે ગયા જન્મમાં દેવરાજ ઈંદ્રની અપ્સરા હતી. આ જન્મે તેણે તારે માટે જ અવતાર ધારણ કરેલો છે. અહીંથી વીસ ગાઉ દુર એક સુંદર અને મોટું વેલવૃક્ષ છે. એ ઝાડને સોનાનાં ફળ અને રૂપાનાં પુલ આવે છે. આ વેલ રૂપોમાં જે ફળ સાથી મોટું છે તેમાં વેલવતી રાજકન્યા તારું ધ્યાન ધરતી બેઠી છે. પણ વેલવતીને મેળવવાનું કામ સહેલું નથી. એ વેલવૃક્ષની આરે બાબુએ હાથમાં નાગી તલવારો લઈ મોટા રાક્ષસો ચોકી કરે છે. જે કોઈ

એ ઝાડની પાસે બેઠો છે, તેનો દુષ્ટ રાક્ષસો તરત જ વધ કરી નાંખે છે. તું જતાંને વાર જો વેલવતી રાજકન્યાવાળા વેલફળનો જ સ્પર્શ કરીશ તો તને કોઈપણ જાતનું નુકશાન થશે નહિ અને તું તે ફળ અહીં લઈ આવવામાં ફતેહ પામીશ. પણ જો એક પણ બીજા પુલ કે ફળને સ્પર્શ કરીશ તો તારો નાશ થઈ જશે અને રાક્ષસો તને કાપી નાંખશે.”

એટલું બોલી મુની એક મંત્ર બોલ્યા. તે સાથે જ બંસીનું રૂપ ફરી ગયું અને તે એક સુંદર પક્ષીના રૂપમાં ફેરવાઈ ગયો.

બંસી પક્ષીના રૂપમાં ઉડતો ઉડતો પેલા વેલવૃક્ષની પાસે ગયો અને તે ઝાડપર ઉગેલાં સુંદર ફળપુલ જોવા લાગ્યો.

એટલામાં તેની પાંખ એક પુલને લાગી ગઈ. તરત જ રાક્ષસો ત્યાં દોડી આવ્યા અને તેમણે બે પાંખો પકડીને બંસીને ચીરી નાખ્યો. તેઓ કોમળ રાજકુમારના માંસને ખાઈ ગયા અને તેના હાડકાં કાઢી દુર ફેંકી દીધાં.

ઘણી વાર થઈ તો પણ બંસી પાછો ફર્યો નહિ એટલે મુનીએ તેને શોધવાને માટે પોતાના આશ્રમમાંથી એક દેવપક્ષીને મોકલ્યું. દેવપક્ષીએ ઘણી તપાસ કરી પણ બંસી જડ્યો નહિ. છેવટે દેવપક્ષી બંસીના હાડકાં લઈને આશ્રમમાં પાછું ગયું.

મુનીને આ જોઈ બહુ ખેડું લાગ્યું. તેમણે હાથમાં પાણીની અંબલી લીધી અને સજીવનવિધાનો મંત્ર બોલીને તે અંબલી બંસીપર છાંટી. તરત જ બંસી આગસ મરડી પાછો બેઠો થયો. મુનીએ બંસીને ઠપકો આપ્યો અને કહ્યું, “બંસી ! વેલવતી રાજકન્યા મેળવવી તારા જેવા મૂર્ખ માણસને યોગ્ય નથી.”

બંસી બોલ્યો, “મુનીમહારાજ ! ફરી આમ નહિ થાય. એક વાર ક્ષમા આપો.”

મુની ફરી મંત્ર બોલ્યા, કે તરત જ બંસી સુંદર પોપટ બની ગયો. ફરી તે ઉડતો ઉડતો વેલવૃક્ષ પાસે આવ્યો. આ વખતે તેણે બરાબર પેલા મોટા વેલફળને જ સ્પર્શ કર્યો. તરત જ બધા રાક્ષસો પોતપોતાની જગ્યાએ ઢળી પડ્યા ને મરી ગયા.

રાજકુમારે તે મોટું વેલફળ તોડી લીધું અને તે પાછો મુનીરાજ પાસે આવ્યો. મુની બોલ્યા, “ જા. અહીંથી ત્રણ ગાઉ દુર એક સુંદર તળાવ છે. તેના પાણીવડે આ વેલફળને સ્નાન કરાવ અને પછી તેને ભાંગી નાખ એટલે તેમાંથી સુંદર કન્યા બહાર નીકળશે.” એમ બોલી મુનીરાજે ફરી તેનાપર પાણીની અંજલી છાંટી. બંસી તેના અસલ રાજકુમારના રૂપમાં આવી ગયો.

કુમાર તે ફળને લઈ તળાવ તરફ જવા લાગ્યો. અરધે રસ્તે ગયા પછી તે જરા થાક ખાવા બેઠો. રાજકન્યાને મળવા બંસી ઘણું વ્યાકુળ થઈ રહ્યો હતો. એટલે તેણે મરોવર સુધી ન જતાં માર્ગમાં જ જોરથી તે વેલફળને પછાડ્યું. ફળના બે ભાગ થઈ ગયા અને અંદરથી એક પરમ રૂપવતી રમણી બહાર આવી.

દંડ્રની અસરા જેવો તે રાજકન્યાના રૂપનો અંખાર બંસી જોઈ શક્યો નહિ. તે જમીનપર ઢળી પડ્યો. આ જોઈ વેલવતીનું હૈયું શોકથી ભરાઈ આવ્યું. તે બંસીને ઉચકીને એક ઝાડ તળે લઈ ગઈ અને ત્યાં તેનું માથું પોતાના ખોળામાં લઈને બેઠી.

આનંદધારા-૩ ❀ ❀

વેલવતી



ઝાયાએ કહ્યું, “ મારે તે એવી શી જરૂર છે કે હું જમને
પાણી લાવી આપું ?”

-પાન ૫૭

વેલવતી



બંસી બહાર આવ્યો. તેણે રાજકન્યાના માથામાંનું
કમળનું ફુલ કાઢી લીધું.

-પાન ૬૦

વેલવતી બંસીનું મુખ જોઈ બારંવાર રડવા લાગી. તેના રડવાનો અવાજ સાંભળી એક છોકરી ત્યાં આવી પહોંચી. તેણે નામ છાયા હતું. છાયાએ પુછ્યું, “ખેન ! અહીં તું આમ શા માટે રડતી બેઠી છે?”

વેલવતી બોલી, “શું કહું ? મારા પર દુઃખના ડુંગરા તૂટી પડ્યા છે. મારા સ્વામી મરણ પામ્યા છે અને હું જગતમાં એકલી પડી છું. પણ ખેન ! કૃપા કરીને મને પાસેના સરોવરમાંથી એક ઘડો પાણી લાવી આપ. એટલી મારાપર કયા કર.”

છાયાએ કહ્યું, “મારે તે એવી શી જરૂર છે કે હું જઈને પાણી લાવી આપું ? હું કાંઈ તારે માટે નવગી નથી.”

વેલવતીએ ઉત્તર આપ્યો, “તો ખેન ! આ રાજકુમારનું માથું ખોળામાં લઈને તું બેસ. તેટલામાં હું જ્યાં લઈ આવું અને પાણી છાંટી રાજકુમારને પાછો સજીવન કરું.”

આ સાંભળી છાયા ત્યાં બેઠી અને વેલવતી પાણી લેવા ગઈ. વેલવતી થોડે દુર ગઈ તેવી જ છાયા પણ ઉઠી અને તેની પાછળ પાછળ ગઈ.

વેલવતી તળાવની પાળપર જઈને ઉભી રહી, તેવો જ છાયાએ તેને પાછળથી ધકકો માર્યો. વેલવતી તળાવમાં પડી ડુબી ગઈ.

છાયા પાણી લઈને પાછી બંસીની પાસે આવી. તેણે બંસી ઉપર તળાવનું પાણી છાંટ્યું, એટલે બંસી આળસ મરડીને બેઠો થયો. છાયાએ કહ્યું, “કુમાર ! હું જ તમારી વેલવતી રાજકન્યા છું. આલો હવે મારી સાથે વિવાહ કરો !” બંસી તો વેલવતીને જોતાં જ બેશુદ્ધ થઈ ગયો હતો. તેણે છાયાને ઝોળખી નહિ, એટલે બંસી અને છાયાનાં લગ્ન થઈ ગયાં !

કેટલાક દહાડા પછી બંસી શિકાર કરવા નીકળ્યો. અરધે રસ્તે આવતાં જ તેને પાણીની ખુબ તરસ લાગી અને તે ઉપલા જ તળાવમાં પાણી પીવા ગયો. તળાવમાં કમળનું એક સુંદર પુલ ખીલી રહ્યું હતું. બંસીની નજર પડતાં જ પુલની પાંદડી ખિડાઈ ગઈ અને પુલ ત્યાંથી છેક બંસીની પાસે આવી પહોંચ્યું. બંસી તે પુલ લઈ ઘેર આવ્યો, અને છાયાને આપ્યું. છાયા પુલને જોતાં જ રાતી પીળી થઈ ગઈ અને તેણે પુલને પીંખી વીંખી વાડામાં ફેંકી દીધું.

એક દહાડો બંસી વાડામાં ગયો. તેણે જોયું કે વાડામાં ન્યાં પુલની પાંખડીઓ પડી હતી, ત્યાં એક સુંદર વેલવૃક્ષ ઉગી નીકળ્યું છે, અને તેના ઉપર એક સુંદર વેલફળ શોભી રહ્યું છે.

બંસીએ છાયાને બોલાવી અને કહ્યું, “વેલવતી ! જા પેલું ફળ તોડી લાવ.” છાયા ફળ તોડવા ગઈ, તેલું જ ફળ ઉચે ચઢી ગયું. આથી બંસી પોતે તેની પાસે ગયો.

બંસી ગયો, એટલે વેલફળ એકદમ નીચું લળી પડ્યું. બંસી તે ફળને ઘરમાં લઈ ગયો અને તેને ભાંગ્યું. તેમાંથી એક રૂપવતી છોકરી નીકળી. બંસીએ તે છોકરી છાયાને આપી અને તેનું લાલનપાલન કરવા તેને આજ્ઞા કરી.

આ જોઈ છાયા ગુસ્સે થઈ. તે બોલી, “કુમાર ! આ છોકરીનું કામ હોય તો મને વનમાં મૂકી આવો. નહિ તો હું કુવો વાવ કરીશ !”

બંસી લાચાર થયો. તેણે પેલી કન્યાને ભર જંગલમાં મોકલી દીધી.

એ વાતને વર્ષો વીત્યાં. એક વાર બંસી શિકારે નીકળ્યો. તે એવા તો ઘેર જંગલમાં આવી પડ્યો કે ન પુછે વાત ! અહીં તેણે એક સુંદર ઘર જોયું.

ખંસી થાકેલો હોવાથી એ ઘરમાં ગયો અને આમતેમ જોવા લાગ્યો; પણ એક પણ માણસ તેની નજરે પડ્યું નહિ. ફક્ત ત્યાં એક પુલનું સુંદર બિછાનું ખંસીએ જોયું અને તે આરામ લેવાને માટે તે પર સુતો.

એટલામાં એક સોનેરી પાંખ અને રૂપેરી ચાંચવાળું પક્ષી ત્યાં આવીને બેઠું અને તે મોટેથી વેલવતીની આજ સુધીની બધી વાર્તા ગાવા લાગ્યું. ખંસી આ બધું સાંભળતો હતો. તે બોલ્યો, “ત્યારે શું જે કન્યાને મેં આ વનમાં મૂકી દીધી હતી તે વેલવતી રાજકન્યા હતી ?”

પક્ષીએ કહ્યું, “હા તે જ રાજકન્યા હતી. આ ઘર વેલવતી રાજકન્યાનું જ છે અને તે વરસમાં અહીં એક વાર આવે છે. રાજકન્યાને અહીં આવવાને હજી છ માસની વાર છે.”

ખંસીએ છ માસ ત્યાં જ ગાળી નાંખ્યા. રાજકુમારી આવવાનો દિવસ આવતાં જ ખંસી ત્યાં એક જગ્યાએ છુપાઈ ગયો અને રાજકુમારીની વાટ જોવા લાગ્યો. બરોબર બાર વાગે આકાશમાંથી એક વિમાન નીચે આવ્યું અને વેલવતી તેમાંથી ઉતરી પોતાના ઘરમાં પેઠી. તરતજ ખંસી આગળ ધસી આવ્યો અને તેણે વેલવતીનો હાથ પકડ્યો.

એકદમ રાજકુમારી અને પેલું વિમાન અંતરધ્યાન થઈ ગયાં. ખંસી આ જોઈ હેચાફાટ રોવા લાગ્યો.

આ જોઈ પેલા સોનપંખીએ તેને કહ્યું, “ખંસી ! હવે રડ નહિ. એક વરસ અહીં જ થોભી જા. આવતે વરસે ફરી વેલવતી

આવશે ને આ પુલની પથારીમાં સુઈ જશે. તે વખતે તેના માથામાંનું સુંદર કમળનું પુલ તું કાઢી લેજે, એટલે વેલવતી તારી સાથે જ રહેશે. તેનાથી પાછું જવાશે નહિ.”

ખંસી રાજકન્યાની વાટ જોતો ઐક વરસ સુધી તે જ જગ્યાએ રહ્યો. ખીજું વરસ પુરું થતાં જ વેલવતી ફરી એ જ રીતે તે ઘરમાં આવી અને પુષ્પની પથારીમાં પડી પેલા સોનપંખી સાથે વાતો કરવા લાગી. ખંસી આ વખતે ઐક જગ્યાએ સંતાઈ રહ્યો હતો. વેલવતી જેવી પથારી પરથી પાછી ઉઠવા બચ છે ત્યાં પેલા સોનપંખીએ કહ્યું:

થા થા ખંસી ધરસંસારી,
આવી રાજકુમારી તારી.

આ સાંભળતાં જ ખંસી બહાર આવ્યો. તેણે રાજકન્યાના માથામાંનું કમળપુલ કાઢી લીધું અને તે ફૂલને છુંદી નાંખ્યું. તરત જ બહાર ઉભું રહેલું વિમાન પણ અદૃશ્ય થઈ ગયું અને વેલવતીનો આકાશમાં જવાનો માર્ગ બંધ થઈ ગયો.

હવે ખંસી અને વેલવતીનાં ઘણી ધામધુમથી લગ્ન થઈ ગયાં અને પેલી લુચ્ચી છાયાને જન્મ સુધી વેલવતીની દાસી બનાવી રાખવામાં આવી. ખંસી અને વેલવતી સુખેથી મોજ કરવા લાગ્યાં.

મહમદ ગિઝની અને કવિ ફીરદુશી

કવિ ફીરદુશી મહમદ ગીઝનીના વખતમાં એક કુશળ ફારસી કવિ તરિકે પ્રખ્યાત થઈ ગયો છે. એક વખતે મહમદ ગીઝનીએ દરબારમાં ફીરદુશીને કહ્યું કે જો મારી નામનાની એક સુંદર કવિતા બનાવશે તો તેની એક કડીદીઠ એક દીરમ (સોનામ્હોર) આપીશ.

કવિ ફીરદુશી કામે વળગ્યો. ત્રીસ ત્રીસ વરસના સતત પ્રયત્ન પછી એક મહાકાવ્ય મહમદ ગીઝનીના ઉત્તમ ગુણો તથા પ્રખ્યાતિનાં સઘળાં વિશેષણોથી ભરીને તેણે લખ્યું. તેની કડીઓ ભગભગ ૬૦,૦૦૦ હતી. દરબારમાં તે કવિતા જ્યારે રજુ કરવામાં આવી ત્યારે તેના એટલા બધા દીરમ આપતાં લોભી રાજાનું દિલ ખંચાયું. તેણે ફીરદુશીને ૬૦,૦૦૦ સોનાના દીરમને બદલે ૬૦,૦૦૦ રૂપાના દીરમ આપ્યા!

ફીરદુશી રાજાની નીચતા જાણતો હોવાથી તેણે તે વખતે તો તે દીરમો લીધા. પણ તે લઈને તે પોતાના દેશ તરફ રવાના થયો. ત્યાં જઈ જ્યારે તેણે જાણ્યું કે હવે હું તદ્દન નિર્ભય છું અને અહીં આગળ રાજા મને કાંઈ પણ શિક્ષા કરી શકે તેમ નથી, ત્યારે તેણે તે રૂપાના દીરમો પાછા મોકલાવ્યા અને તેની સાથે રાજાની કંબુસાઈ ને પાછપણા વિષે એક માર્મિક કવિતા લખી મોકલાવી.

તે કવિતા વાંચી રાજાની આંખ ઉઘડી. તેણે ૬૦,૦૦૦ સોનાના દીરમો તે કવિને માટે મોકલાવ્યા. પણ તે દીરમો તેને મળે તે પહેલાં તો તે બિચારો આ ફાની દુનીયા છોડી ગયો હતો. તેના છોકરાએ તે પૈસા લઈ તે પોતાને માટે ન રાખતાં પોતાના પિતાના નામને અમર કીર્તિમાં લાવવા એક ન્હેર ખંધાવી.

વાઘપર સ્વારી

વીસેક વરસનો એક જુવાન જોધ ઠાકરડો રાતના પોતાના ખેતરમાં વસવાયે જતો હતો. અંધારી રાત ને ખેતર દૂર, એટલે તેણે એક સળગતું દાલુ (લાકડું) સાથે લઈ લીધું હતું. આ ઉપરાંત તેની પાસે એક કુહાડી હતી.

દાલાના લડકાથી અજવાળાં પાડતો તે કુમાર ગામની સીમે થઈને જતો હતો. બે ખેતર વચ્ચેના એક સાંકડા નાળીયામાં થઈને એને જવાનું હતું. નાળીયામાં પેસતાં જ તેણે સામે કાંઈક આવતું જોયું. નીચી ડોકે સામે આવતા એ પ્રાણીને ઓળખતાં એને વાર લાગી નહીં.

આહ ! એ તો વાઘ ! રખેવાડીયે જતો છોકરો નાસીને ક્યાં જાય ? બન્ને બાબુ ખેતરની વાડો ! આગળ વાઘ ને પાછો પ્રેરે તો વાઘની તરાપ ! હવે શું કરવું ? હાથમાંનું દાલુ ને કુહાડી ફેંકી દીધી—તેને આવડું, નાનું સરખું હથિયાર સાથે રાખવાનું પણ સૂઝયું નહિ !

એક પળમાં તો તે દોડવા મંડ્યો. વાઘની સામે છેક નજીક આવી ગયો. વાઘ તો આધું દેખે પણ નજીકનું ત દેખે ! વીર કુમારમાં આજે કંઈક અજબ જોમ ભરાયું હતું. બન્યું તેટલા જોરથી તે કુદ્યો. અને કેવો ગજબ એ કુદકારો ! એક પલકમાં આ વીર કુમાર વાઘની પીઠપર આવી પડ્યો ! એક પળ પણ જતી કર્યાવિના તે

વાઘ પર સ્વાર બની ગયો. ! વાઘના કાન આમળી તેણે પકડી રાખ્યા. તેની હિંમત અજબ હતી.—વાઘ તો ત્યાં ઠેં થઈ ગયો. એક ડગલુંએ આગળ કે પાછળ માંડવાની તેની શક્તિ ન રહી. આ ભેઠ ઠાકરડો તેને પગની પાનીઓ દઈ દઈને દાખવા લાગ્યો.

પણ આમ ને આમ કાંઈ ચાલવા દેવાય ? તેને હજી તેના ખેતરમાં જવું હતું—તેને લાંબો પંથ કાપવાનો હતો. એટલે આમ સ્વાર થઈ રોકાઈ રહ્યો કેમ પરવડે ?

ઠાકરડાએ ખેતરવાળાઓને પોકાર કર્યો. ગામના ઝંકા ભુવાનનો પોકાર અને તે પણ રાતના એટલે આખું ગામ કડી ડંકા અથવા તો જે હાથમાં આવ્યું તે લઈને નાળીયે દોડી આવ્યું. વાઘને દેખી સૌના પગ પાછા પડ્યા.

કુમાર પોકારી પોકારી કહેવા લાગ્યો—“અરે ! પણ તમે જહીઓ છો શાના ? હું તો વાઘના કાન પકડી સ્વાર થઈ નિરાંતે એકો છું ને ! આવો પાસે ને બાંધી લો વાઘને !”

કેઈની હિંમત ન ચાલી. જીવતાં વાઘની સામે શી રીતે જવાય ?

“હત ખાયલાઓ !” કુમાર બોલ્યો, “તો લો ઝંદુકની ગોળી, ને કરો વાઘને ઠાર.”

હજી પણ કેઈની હિંમત ન ચાલી.

“તો તેના પગ કાપી નાખો. ખુદલી તરવાર તેના પગમાં મારો.”

ખુદલી તરવાર કેમ ફેંકાય ? ગોળી કેમ દેવાય ? વાઘને અડલે કુમાર જ વડાઈ જાય તો ?

“હું પોતે જ તેને પુરો કરીશ.”—કુમાર કંટાળ્યો. “તમારાથી કંઈ જ બનવાનું નથી. કોઈ તરવાર ફેંકો !” કુમાર ઉચે સાદે બોલ્યો.

એક ચીંથરેહાલ મીયાંજી દુર ઉભા ઉભા મૂંઝ પર તાલ દેતા હતા—“વાહ, લડકેને ખુબ કીયા—વાઘ જેસેકો ગદ્દા બનવા દીયા !”

મીયાંજીએ બાપદાદાના વખતથી કાટ ખાતી ખુણે પડી પડી આરામ બની ગયેલી એક ફુંડી તરવાર ધીમે રહીને ફેંકી.

વાઘના પગ નજીક જ કુમારે તરવારનું ફુંફું દીધું. તેણે મહા મહેનતે તે ઉચ્ચકી લીધું. બરોબર તપાસી જોયું ને પછી જોર દઈને વાઘના આગલા પગ પર ઉગામ્યું.

વાઘ પડ્યો !—કુમારની છાતી ને હિંમત જોઈ સૌ આશ્ચર્ય પામી ગયાં—સૌનાં હૈયાં ધબકી ગયાં. સૌએ તેને આનંદથી વધાવી લીધો—અને વીરને કોણ નથી વધાવતું ?

ઉપલો બનાવ મોડાસા પાસેના એક ગામમાં આઠ નવ વર્ષ પુર્વે સાચેસાચો બનેલો છે.

લાંબા સાહેબ

દરરોજની માફક હું આજે માધવબાગમાં પાટલી પર બેઠો બેઠો ચોપડી વાંચતો હતો ત્યાં તો, ઓ મારા દાદાના બાપ ! કોઈ કુતુબ મિનાર મારી પાસે ઉભો થયો હોય કે પછી કોઈ મસ્ત ફકીરની હુકકાની ઢાંડી ઉભી થઈ હોય એમ મને લાગ્યું.

ચોપડીમાંથી નજર બહાર કાઢી સમાન્તરે આંખો રાખીને બેયું તો ચોક્કસ કોઈ મિનારો કે હુકકાની ઢાંડીને બદલે કોઈ લંબુસ મારી પાસે આવીને પાટલીપર બેઠો.

હું ખીજ પાટલી પર જવાને ઉભો થયો ન થયો તે પહેલાં તો તે ભાઈ બોલી ઉઠ્યા, ‘ભાઈ શા વાસ્તે જતા રહો છો ? હું તમારો કોઈ દુશ્મન છું !’ એમ કહી મારો હાથ ઝાલી મને બેસાડ્યો. હવે હું ગભરાયો, પણ બેઠો; કારણ કે મારી કાછડી કે પાટલી બેમાંથી એક નીકળી ગઈ હતી. પછી તે ભાઈએ ખીજે અધ્યાય શરૂ કર્યો:—‘જુઓ તમારી માફક ખીજ માણસો મારી ઉંચાઈથી ગભરાય છે.’

‘અરે મને માફ કરજો; પરંતુ હું તમારાથી ગભરાઈને ઉઠ્યો ન હતો.’ મેં મારી જાતનું રક્ષણ કર્યું. ‘હા એ વાત ખરી હશે.’ તેણે આગળ ચલાવ્યું. ‘પરંતુ મારી ઉંચાઈ એ મારો વાંક નથી. વળી મારી ઉંચાઈથી મારે ફનીયાથી દુર રહેવું પડે છે તે બે આપને બણવું હોય તો કહું.’

‘કહો, એમાં શું ?’ મેં કહ્યું.

તે લાંબા સાહેબે પોતાની વાત શરૂ કરી.

‘જ્યારે હું લણતો ત્યારે મારી લાંબાઈ મને કાંઈ જ ફાયદાકારક હતી નહિ. લણવામાં પરમેશ્વરે મારી ઉંચાઈ જેટલું જ્ઞાન આપ્યું હોત તો કેવું સાફ થાત ? પણ તે ક્યાંથી હોય ? મહેતાજી અને મારી ઉંચાઈ સરખી બલકે મારી વધારે હોવાથી મને કુરકુરીઆ જેટલા છોકરાઓ આગળ એનજીન, ઊંટ, વગેરે નામોથી ગાળો દેતા. પણ મને મારતા તો નહિ જ. મારી ઉંચાઈ જોઈને જ તેઓ શરમાઈ જતા. મને મોટી સજા કરે તો ફક્ત ઉભા રહેવાની અને તે પણ નીચે. ટેબલ પર તો નહિં જ.

‘મને દરેક રમત ગમતના મેળાવડામાં સારાં ધનામો મળતાં. દોડવામાં અને કુદવામાં તો બંદા પહેલા જ હોય. વળી કોઈ છોકરાને તોફાન કરવું હોય તો મને આગળ બેસાડતો કે જેથી તે સારી રીતે તોફાન કરી શકે, અને મહેતાજી વળી જોઈ પણ ન શકે. પણ સંતાકુકડી રમતાં હું પહેલો જ પકડાતો; કારણ કે જ્યાં સંતાતો ત્યાં મારું માથું અથવા પગ દેખાઈ જતા.

‘આ તો નહાનપણની વાત કહી. પરંતુ હવે તો આ મારી નવ ફીટ ઉંચાઈ મને જ્યાં ત્યાં સતાવે છે. શું કરૂં ? કદી જો લાપણમાં ગયો હોઉં તો આગળ ઉભા રહેવાય તો નહિ, પણ બેસું તો યે ‘તાણુત જેવો ક્યાંથી આવ્યો છે ? ટોપી ઉતાર !’ વગેરે બૂમો પડે.

‘જો નાટક કે સીનેમામાં જાઉં તો ત્યાં એ મહોકાણુ ! કારણ કે પીટ કલાસ આગળ બેસું તો પાછળથી હે લાંબુસ ! હે જીટ ! વિગેરે બૂમો પડે છે. અરે ! આપણે પૈસે પણ મંઝા નહિ !

આનંદધારા ૩૪૬

લાંબા સાહેબ



મને મોટી સજા કરે તો ફક્ત ઊભા રહેવાની; અને તે પણ નીચે.

ટેબલ પર તો નહિ જ-

-પાન ૬૬

લાંબાસાહેબ



વરસાદ પડતો હોય તોએ મારા ભોગ !-પાન ૬૭

‘પ્રભુએ મને ઉચો બનાવ્યો. તેમાં મારે દોસ્તોએ ન મળે કારણ કે મારે બે પગલાં તો તેમને ચાર પગલાં ચાલવામાં ભરવાં પડે. વળી તે બટકો હોય કે કોઈક છાની વાત કહેવી હોય તો ખીચારા પુરશી અથવા ચોટલો શોધવા બંધ ત્યારે ! મારે ભાઈબંધોનું પણ દુઃખ !

‘વરસાદ પડતો હોય તોએ મારા ભોગ ! મારી કેડ સુધી તો ઘેર આવતાં ભીનું થઈ ગયું જ હોય.

‘મારે વાસ્તે મોઝીને ત્યાં તૈયાર જોડા પણ ન મળે અને વધારામાં મારા જોડાનો તો નંગર જ નહિ ! કોઈનાં કપડાં ઉતરેલા મને ખેસે જ નહિં. વધારામાં દરેક કપડે વધારે કાપડ બંધ એ જુદું. દરજીને માફ માપ લેવા પુરશી લેવી પડે છે. મારે હબમ પણ કાયમનો રહેતો નથી કારણ કે તેને ખેડા ખેડા વાળ કાપવા ફાવે જ નહિ. ઘુંટણપર ઉભો રહીને અથવા ઉભો થઈને કાપે ત્યારે.

‘માફ માથું તો જાણે લોઢાનું જ બનાવેલું હોય. દરેક ઘરના ઉમરાને પ્રણામ કરીને જ જવું પડે અને મારે પોતાના આપદાદાનું ઘર તો નવેસરથી તઈયાર કરવું પડે અને મોટા બારણા નાખીને જ બાંધવું પડે.

‘મારે દાદર કે મેડીના પગથીઆં નકામાં હતાં. કારણ કે મારે મેડો એવો હતો કે નીચે ઉભા ઉભા ઉપરનો માળ જોઈ શકાતો. હું માંદો પડું તો તે વખતે મને બે ખાટલા ભેગા કરીને સુવાડતા.

‘હવે દરેક વાતની અવધિ આવવા માંડી છે. ઘોડાગાડી (સીગરામ) લેવાં જઈ તો ત્યાં પણ ના; કારણ કે ગાડી મારા વાસ્તે નાની હતી. અને કદાચ અંદર ખેસું તો પાછા ઉતરતાં ઉપરની છંત જ

તોડવી પડે. પરંતુ વીકટોરીઆ મળતી અને તેને વાસ્તે ભાડું વધારે આપવું પડતું.

‘તે જ પ્રમાણે મોટરનું ઉપરનું છાપડું ન હોય તો તો ઠીક. પણ કદાચ ત્યાં કાંઈ છાનો માનો ખાતો હોઈ અને છત ન હોય તો સારી ઢુનીયા જોઈ શકે અને છત હોય તો મોટરની છતને એક ટેકો વધારે મળે ! આગગાડીમાં કોઈ સફર કરવી હોય તો ત્યાં તો મારી કેડ જ વળીને રહી જાય.

‘નોકરી કરવા જઈ તો ગાર્ડની મળી શકે. લોકોએ ખીએ અને સીઝનલ આપતાં એન્જીન હાંકનાર મને જોઈ શકે. પણ ત્યાં નિરાશા ! મારો ડબ્બો જુદો બનાવ્યો હોય; ખારણા ખારી ઉંચાં અને પહેાળાં રાખ્યાં હોય તો. અને તે ક્યાંથી બને ? વળી ટીકીટ તપાસતી વખતે માણસોને બહાર બોલાવવાં પડે, વગેરે. એટલે ત્યાં તો મને જવલ્લે જ રાખે.

‘કોઈ સાઈકલવાળાનું અથવા તાર વાળાનું કામ પણ મને ન મળે. કારણ કે સાઈકલ પર બેસતાં મારા પગ ‘ગવર્નર’ ને અથડાય અને ઘ્રેકોને બદલે મારા પગ વપરાય !

‘મહેતાજીની નોકરી તો મને મળેલી, પણ ત્યાં છોકરાઓ મને કદી ઝપવા દેતા નહિ. નાના છોકરાઓ વળી વધારે તોફાન કરતા કારણ કે હું માથા પર માઈ તે પહેલાં બેસી જતા અને તે પ્રમાણે ખીજાં ઘણાં તોફાન કરતાં. રસ્તામાં પાછળથી “લાંબા સાઈબ, ઉંચા માસ્તર” વિગેરે ખૂબો પડે. આથી હું ત્યાં પણ કંટાળી ગયો.

‘ પોલીસ પલટણમાં જઈ તો ત્યાં મને રાખે ખરા. પણ લંડનમાં સૌથી મોટો એટલે પહેલો જ થાઉં, ‘રામબોલો લાઈરામ’ !

‘લાગો ! લાઈ લાગો ! આ દુનીયામાં ઉંચાને અથવા લાંબાને સ્થાન નથી.

‘પણ આ બધા દુઃખોમાં સુખ કદાચ મળી આવે છે. તે એ કે કોઈ કાગળ વાંચવો હોય તો આવો મ્યુનીસીપાલિટીના ક્લનસ આગળ. ત્યાં ઘેર વાંચતાં હોઈએ તેમ સારી રીતે વંચાય. પણ દુઃખ તો ખરું જ ને ! ઉભા રહેવું પડે !

‘ ઘેર તો જાણે આપણા વાસ્તે પિતાએ ખુરશીઓ ન બનાવી હોય. પણ અહિંયાએ નહિ ?

‘પણ આ વાત ઉપરથી એક ખીજ વાત સાંભરી આવે છે. તે એ કે હું મારા પિતાપાસે પણ પૈસા માગતો નહિ; જો કે મારા નાના ભાઈઓ (તે નીચા હતા) લેતાં. તેનું કારણ હું મારા પિતાથી અઢી ફીટ ઉંચો હતો. શું કરું લાઈ ?

‘ મને મારી લંબાઈથી શેર બજારમાં “ આખ્યા લીધા ” ની નોકરી મળી હતી. પણ ત્યાં એક વખતે સામટા આખ્યા અને સામટા લીધા એટલે શેરે મને પણ સીધો ઘેર વિદાય કર્યો. મતલબ કે મારી નોકરી ગઈ.

‘ નાનપણમાં આ ઉસ્તાદમીયા પતંગ ચલાવવા છાપરે જતા તો સારી દુનિયાને જોઈ શકાતું. એ એક મોટો ફાયદો હતો.

‘પણ તેની જોડે જો કોઈ દોરી પકડી તો નેવાનો વરસાદ મારા અરડા અથવા માથાપર આવતો. એટલે દોરી તો પકડતી જ નહિ.

‘છેવટે મારા લગ્નની મને ખીક છે. કારણ જો ઠીંગણી ખેરી મળી તો પાછા ભોગ ! કદાચ પરણતી વખતે તો બાજટ અથવા નાની નીસરણી મુકીને વરમાળા પહેરાવશે પણ છાની વાત કેવી રીતે કરવી કે જેથી પેલા કનૈયા જેવા સાંભળીને ખીજને કહે નહિ ? હા, હા, થઈ શકશે. તેના હાથમાં હંમેશા ટેલીફોનનું રીસીવર આપી રાખીશ કે જેથી ધીરેથી વાત થઈ શકે અને ખીજના ઘરમાં ચોપી સંભળાય.

‘પણ વળી પાછું ખીજુ દુઃખ ! બે છોકરા હોય તો તેમને મારે સાથે બહાર કેવી રીતે લઈ જવા ? બેને ઉચકાય નહિ. એટી-કેટમાં ખામી આવી જાય. એકને તો જાણે ઉચકી શકું. પણ ખીજને આંગળીએ કેવી રીતે વળગાડું ? તેને ને મારા હાથના બે વેંતનુ છેટું. ત્યાં તો મોટું દુઃખ ! રામ ! રામ ! જ્યાં ત્યાં નાસભાગ.

‘છેવટે હું મરીશ તો એ લોકો ગાળો દીધા વગર નહિ રહે. અને મારી ઠાઠડી ઉચકનારા તો જરૂર દેશે. તેમને એક તો મારો ભાર અને ખીજ મારી લાંબાઈથી દરેક જણને બે વાંસ જોઈએ છે તો મારે માટે ચાર જોઈશે. અને ઉચકનારા એકી સાથે આઠ જોઈશે. પણ ભાઈ, આ દોષ કેઈને નથી. જો કે એટલું તો છે કે જે માણસ ઉંચો છે તે દુનીઆથી ઉંચો છે, એમ ખચીત માનજે.’

એમ પોતાની કથાનો અધ્યાય ભલકભરી રીતે કહી પોતાનાં સુખ દુઃખ વર્ણવી લાંબો પડછાયો નાખતો તે ચાલતો થયો. તે લાંબો પડછાયો જોઈ હું પણ મનમાં હસ્યો કે, ‘દુનીયાસે ખડા હૈ એ સચ્ચ હૈ’.

સુગરીનાં બચ્ચાં

સુગરી નામની એક જાતની સુંદર અને ઉઘમી ચકલી થાય છે. તે પોતાનો માળો-ઘર-બહુ સુંદર રીતે બાંધે છે. તેવા માળા ઘણી વાર નદી કાંઠે આવેલાં ઝાડની ડાળીઓને છેડે લટકતા તમારા જોવામાં આવશે.

એક નર અને માદા સુગરીએ બાવળની ડાળીએ પોતાનો એક સુંદર માળો બાંધ્યો હતો.

એક દહાડે એક રીંછ અને વરૂ ફરતા ફરતા તે ઝાડ નીચે આવી પહોંચ્યા. આવો સુંદર માળો લટકતો જોઈ રીંછે કહ્યું, બહાલા વરૂભાઈ, આ સુંદર બંગલો કોનો છે ? ચાલો આપણે તે જોઈએ.

વરૂ કહે, સુગરીનાં નર અને માદા હજી તે માળામાં છે. માટે તેને ઉડી જવા દો. પછી નિરાંતે આપણે જોઈશું.

થોડી વારમાં સુગરો અને સુગરી પોતાનાં બચ્ચાં સાડી ખોરાક લેવા ઉડી ગયાં.

પછી રીંછે કહ્યું, ઓ સુગરીનાં બચ્ચાં, નીકળો બહાર. અમારે તમારો માળો જોવો છે.

પહેલાં તો રીંછનું ધુરકવું સાંભળીને બચ્ચાં બીધાં; પણ આખરે હિંમત લાવી બોલ્યાં, હુઆ રીંછ ! શું અમે તારાથી બી જઈશું !

અમે તો ઉદ્યોગી અને સુંદર ચકલીનાં બચ્ચાં છીએ. શું તું અમારાં માળાપને સુગરા કહીને બોલાવે છે ? આવવા દે અમારાં માળાપને. પછી તારી વાત. આ અપમાનનો બદલો તારે આપવો પડશે.

બચ્ચાંનાં આવાં બહાદુરીનાં વચન સાંભળી રીંછ અને વરૂં તો સડક જ ઘઈ ગયા અને ગુપચુપ પોતાને ઘેર ચાલ્યા ગયા.

થોડી વાર પછી માળાપ ચારો લાવી બચ્ચાંને ખવડાવવા લાગ્યા પણ બચ્ચાં તો ચાંચ ઉઘાડે જ નહિ.

માએ કહ્યું, તમે કેમ કંઈ ખાતાં નથી ? બચ્ચાંએ કહ્યું કે એક રીંછ અમારૂં અપમાન કર્યું છે. તેણે અમને સુગરીનાં બચ્ચાં કહીને બોલાવ્યાં. તમે તો કેવી કારીગીરીથી આવા સુંદર મહેલ બનાવો છો અને આવાં હલકાં પ્રાણીઓ તમને સુગરાં કહે છે. માટે અમને બહુ અપમાન લાગ્યું છે. તમે તેને સજા કરશો ત્યારે જ અમે ખાવાનાં.

આ સાંભળી સુગરો અને સુગરી ગરૂડ રાબતના દરબારમાં ગયાં અને રીંછ સામે ફરીઆદ કરી.

પક્ષીનું અપમાન થયું જાણી ગરૂડે લરી સભામાં રીંછની સામે લડાઈ જાહેર કરી. રીંછને લડાઈનું કહેણ મોકલવા પક્ષીઓ તરફથી કાગડાને રવાના કર્યો.

કાગડો રીંછને લડાઈમાં ઉતરવાનું કહેણ આપી આવ્યો. અને પછી કા-કા, એમ અવાજ કરી બધાં પક્ષીઓને ભેગાં કર્યાં.

તેમાં કાગડા, ચકલી, પોપટ, કળુતર, સમડી, ગીધ, વગેરે મોટામાં મોટાં, તેમ જ મચ્છર, ચાંચડ, માખી, વગેરે વગેરે નાનાંમાં નાનાં પક્ષીઓ આવ્યાં.

સામી બાબુએ રીંછ શિયાળને બોલાવી બધાં ચોપગાં બન-
વરોને એકઠાં કરાવ્યાં.

પછી લડાઈ શરૂ થઈ. પક્ષીઓ તરફથી દુશ્મનની હીલચાલ
તપાસવા મચ્છરજીને બસુસ તરીકે મોકલવામાં આવ્યા.

મચ્છરજી તો શરીરે બહુ જ નાના અને પાતળા એટલે
દુશ્મનનું લશ્કર હતું તેની પાસે એક ઝાડનાં પાંદડાંમાં બેસીને બધી
વાત સાંભળવા લાગ્યાં.

તેવામાં રીંછ કહ્યું, બુઓ શિયાળભાઈ, તમે બહુ હોશિયાર
છો. માટે તમે સરદાર થજો.

શિયાળે કહ્યું, હા; એ મારું કામ. પણ હું તમને બધાંને એક
નિશાની આપું છું. મારી પુછડી બહુ સુંદર અને ગુચ્છાદાર છે.
એટલે તે વાવટો સમજી લેજો. હું તેને સીધી જ રાખીશ. પણ
જ્યારે હું પુછડી નમાવી દઉં એટલે હાર્યા, એમ સમજી સાતપાંચ
ગણજો. પછી એક ડગલું ઉભા રહ્યા તો મુઆ બણજો.

મચ્છરજી તો આ બધું સાંભળી લઈ પોતાના લશ્કરમાં આવ્યા
અને જે સાંભળ્યું હતું તે બધું કહી સંભળાવ્યું.

આ ઉપરથી ચકલાખાઈએ (સુગરીનો નર) એક ચાંચડને કહ્યું,
બુઓ ચાંચડજી, તમે તમારા ચટકા માટે પ્રખ્યાત છો. માટે તમે
જાઓ, અને શિયાળ સરદારની પુછડીમાં ભરાઈ બેસો. લડાઈ શરૂ
થાય કે તરત જ તમારે તમારું જોર વાપરવું.

પછી લડાઈની શરૂઆતમાં જેમ લડાઈનાં વાબું વાગે તેમ
અધેડાએ પોતાનો અદ્ભુત શંખ ફૂંક્યો ! પછી શિયાળ રોવા લાગ્યાં.
આરો અને ગોંધા ભાંભરવા લાગ્યા, ભેંસો રણકવા લાગી, ઉંટ ગાંગરવા

લાગ્યાં. કુતરા ભસવા લાગ્યા. કાગડા કા કા કરવા લાગ્યા. ચકલીઓ ચીં ચીં કરવા લાગી. કોયલ, પોપટ, મેના વગેરે પક્ષીઓ ભાટચારણની પેઠે આનંદથી મીઠા સ્વરે સુગરી પક્ષીના ઉદ્યોગનાં ગુણુ ગાન કરવા લાગ્યાં. લડાઈને માટે જંગલી પશુઓ ભેસખંધ પક્ષીઓ ઉપર ધસ્યાં, પણ પક્ષી, તો બધાં મોટા અવાજ સાથે હવામાં ઉડી ગયાં.

પશુઓનો પહેલો ધસારો નકામો ગયો. હવે શું કરવું તેને માટે સરદાર સાહેબનો હુકમ સાંભળવા તેઓ શિયાળ તરફ ભેવા લાગ્યાં.

પણ આપણા ચાંચડાએ તો ક્યારનું પોતાનું બળ શિયાળની પુંછડીઉપર અજમાવી દીધું હતું. એક ચટકો લીધો ને શિયાળ સાહેબ ગભરાયા. બીજે ચટકે સરદાર સાહેબ અકળાયા અને ત્રીજે ચટકે લાગતાં જ પુંછડું નમાવી બહાદુરીથી તેઓ પાછા હટવા લાગ્યા.

ચાંચડાએ તો પોતાની ચતુરાઈ ચાલુ જ રાખી. શિયાળ ભાઈ પુંછડી ભેરથી હલાવતા આગળ પાછળ આમતેમ નાસવા લાગ્યાં.

આ ઉપથી બાજુ હાર્યા એમ જાણી બધાં પશુઓ ફાવે તેમ રસ્તો માપવા લાગ્યાં.

એકલો રહ્યો જાણી શિયાળ પણ છટકવા લાગ્યો. અને રીંછને પણ લાચારીથી પલાયન કરવું પડ્યું.

પશુઓને પોખાર ગણી જતાં ભેંઠ પક્ષીઓ આનંદથી તેમની પછવાડે અવાજ કરતાં ઉડવા લાગ્યાં. એમ કરતાં કરતાં એકેએક પશુ પોતપોતાની જગાએ ભરાઈ ગયું. પછી ચાંચડા પણ શિયાળની પુંછડીમાંથી પોતાનો મુકામ ઉપાડી મિત્રોને આવી મળ્યા.

છેવટે રીંછ સુગરીની અને તેના બચ્ચાંઓની માફી માગી અને એ રીતે પક્ષીઓએ પોતાના જાતભાઈના અપમાનનું વેર વાંળ્યું.

ઘોડો કેમ ચોરાય ?

એક બદમાશ એક વખત એક માણસનો ઘોડો ચોરતાં પકડાયેલ અને તેને પકડીને કચેરીમાં રજુ કરવામાં આવ્યો. ઘોડાના માલીકે ચોરને કહ્યું કે તે ઘોડો કેમ ચોર્યો તે જો તું મને શીખવાડે તો તારા ઉપરનો આરોપ હું પાછો ખેંચી લઉં. ચોરે તે વાત કબુલ કરી ને આરોપ પાછો ખેંચી લેવાયો.

ઘોડાના માલીકને લઈ ચોર તેના તબેલામાં ગયો. ઘોડાને ખાંધેલા દોરડાથી છુટો કરી તે ઉપર સાજ નાખી ચપળતાથી તે ઘોડા ઉપર ચઢી બેઠો અને ઘોડાને બધાના દેખતાં ત્યાંથી મારી મૂક્યો ! જતાં જતાં તે બોલ્યો,—“ લાઈ ! શીખજે ! ઘોડો આમ ચોરી જવાય !” એમ બોલી તે ત્યાંથી પસાર થઈ ગયો.

સૌને બેલી રામ !

કહે છે કે બાયજીદ મહેમાનની ઘણી બરદાસ કરતો હતો. તે મહેમાનને ઉદાર દિલથી ખવડાવતો હતો.

એક દિવસ તેને ત્યાં એક ડોસો આવ્યો. તે ભૂખ અને તરસથી ઘણો દુઃખી જણાતો હતો.

બાયજીદે તરત જ તેને માટે ભોજન મંગાવ્યું. ડોસો એકદમ તે ભોજન ખાવા મંડી પડ્યો. તેના મોઢામાંથી જમ્યા પહેલાં અદ્દાનું નામ નીકળ્યું નહિ એટલે કે તેણે મુસલમાનોના રિવાજ મુજબ પહેલાં પ્રભુનું સ્મરણ કર્યું નહીં.

આથી બાયજીદને ઘણું ખોટું લાગ્યું. તેણે પોતાના મનમાં નિશ્ચય કર્યો કે ડોસો નાસ્તિક છે. બાયજીદે ચીઢાઇને તેને ત્યાંથી કાઢી મૂક્યો.

એ સમયે આકાશવાણી થઈ કે, “હિ બાયજીદ ! આ નાસ્તિક માણસને મેં ઘણા વર્ષ સુધી જીવાડ્યો પણ તારાથી તેને એક દિવસ પણ જમાડી શકાયો નહિ.”

સાસુનાં કલેડાં ને વહુનાં ઠીકરાં

સાસુનો બિચારી વહૂઉપર ખૂબ ત્રાસ હતો. દરેક બાબતમાં વહૂનો વાંક કાઢી તેને સાસુ સતાવે. નજીવી ભૂલને માટે પણ તેની જડતી લઈ નાખે ને ન બોલવાનું બોલે.

એક દિવસ વહૂથી પાણીની ગોળી પુટી ગઈ. સાસુએ સારી રીતે ગાળોનો શિરપાવ આપી વહૂને ખુબ અડાવી.

ખીજે દિવસે સાસુથી નવીજ ગોળી પુટી ગઈ. વહૂ કહે,- હાય ! હાય ! બાઈજી ! નવી ગોળીનાં ઠીકરાં થઈ ગયા !

સાસુ કહે, બેસ, બેસ, ડાહ્યાલી ! એ તો કલેડું કરવાને ગોળી ફેડી છે !

તે દિવસથી કહેવત પડી કે વહૂ ફેડે તે ઠીકરાં ને સાસુ ફેડે તે કલેડાં.*

* કલેડું એટલે રોટલા અંગારા ઉપર રોકવાને લોઢીને બદલે માટીનું. વાસણ વપરાય છે તે.

ગોવાળીઆની માનતા

ગીરના જંગલમાં રહેતા એક ગોવાળીઆની પાસે બહુ ગાયો હતી. તે રોજ ચારવા લઈ જાય અને તેમના વડે તેનો ગુજારો ચાલતો હતો. એક વખત એવું બન્યું કે જંગલમાં ગાયોને ચરવા મૂકી તે સુઈ ગયો.

જ્યારે તે જાગ્યો ત્યારે તેને ખબર પડી કે તેની ગાયમાંની એક નાનકડી પણ ખુબ રૂઢ પુષ્ટ ગાય ગુમ થઈ છે. ગોવાળીઆને આ ઉપરથી એટલો ક્રોધ ચડ્યો કે તેણે તુરત માતાજીની માનતા માની કે જે આ ગાય ચોરી જનાર મારી નજરે પડે તો હું એક બકડું વધેડું.

સાંજના પહોર ઘેર જતાં જતાં રસ્તમાં આડે રસ્તે કાંઈક દુર તેને ગાય જેવું જણાયું. આ જોઈ તે ગોવાળીઆ તે બાબુ ગયો અને જુએ છે તો એક વિકરાળ સીંહ તે ગાયને મારી નાખી તેનું લોહી પી રહ્યો છે ! ગોવાળીઆના તો પોતાની ગાયને ચોરી જનારને આવી રીતે જોઈને હાલ જ ગગડી ગયાં. તે મનમાં માતાજી પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો અને માનતા માની કે, હે માતાજી ! મારી ગાયને ચોરી જનાર નજરે પડે તો મેં એક બકડું વધેરવાની માનતા માની હતી. પણ હવે હું માનતા માનુ છું કે જે હું આ ચોરની પાસેથી સહીસલામત છટકી જઈ શકીશ તો ખીજાં બે બકરાં ચડાવીશ !!

એમ બોલીને ગોવાળીઆ મુઠીઓ વાળીને ત્યાંથી નાઠો. સીંહ ગાયનું લક્ષ કરવામાં રોકાયેલો હોવાથી ગોવાળીઆ બચી ગયો.

બીરબલનું બુદ્ધિચાતુર્ય

એક વખતે બાદશાહે બીરબલને કહ્યું: “તમે બ્રાહ્મણ લોક પાસે તે કરી શકો છો. મેં સાંભળ્યું કે અગસ્ત્ય રૂપી આખો સમુદ્ર પી ગયા હતા તો શું તું સમુદ્ર પી ન શકે?”

બીરબલે કહ્યું “હા, હું પણ પી શકું. મરણ હોય તો આપણે સમુદ્ર કાંઠે જઈએ, અને ત્યાં હું સમુદ્ર પી જઈશ.”

કેટલાક દિવસ પછી, કેટલીક ગોઠવણ કરી, કેટલાક માણસોને લઈ બાદશાહ અને બીરબલ સમુદ્રકાંઠે આવ્યા. બીરબલ સમુદ્રને કેવી રીતે પી શકશે તે જોવા ઘણાં માણસો પણ ત્યાં આવ્યાં.

બીરબલે કહ્યું “જહાંપનાહ, શું હુકમ છે?”

બાદશાહે કહ્યું “આ સમુદ્રનું બધું પાણી પી જા.”

બીરબલે કહ્યું “સમુદ્રનું જ પાણી પીવું જોઈએ? બીજું પાણી પીઉં તો ન ચાલે?”

બાદશાહે કહ્યું, “ના, સમુદ્રનું જ પાણી પીવું પડશે.”

બીરબલ કહે, “ત્યારે સારું. હું સમુદ્રનું જ પાણી પીવા અંધારેલો છું પણ સમુદ્રમાં હમેશાં હબરો નદીઓ વહે છે. તે

અંધ કહ્યો. હું કંઈ નદીનું પાણી પીવા અંધાએલો નથી. મારે તે સમુદ્રનું જ પાણી પીવાનું છે

આ સાંભળી બાદશાહ ખુશી થયો, અને તેની બુદ્ધિ વખાણ કરી તેને શિરપાવ આપ્યો.

આનંદધારા ભાગ ત્રીજો સમાપ્ત

ઈનામ તથા લાયબ્રેરી માટે મંજૂર.

હિતવચનમાળા	૦-૧-૮
જાદુઈ દુવો	૦-૧-૮
રત્નગહનો બાળકુંવર	૦-૧-૮
મહારાજ કનકકાન્ત	૦-૧-૮
પરધન મીટી સમાન	૦-૧-૮
નીતિની શિખામણો	૦-૨-
વેનીસનો વેપારી	૦-૩-
રંકનો રાજ	૦-૨-
ધર્મનીતિ બોધિની ભાગ પહેલો	૦-૨-૬
નીતિશાસ્ત્રનાં મૂળતત્ત્વો ભાગ પહેલો...	૦-૫-૦
" " ભાગ બીજો...	૦-૬-૦
બાલપત્યતંત્ર	૦-૪-૦
ધરમાં રમવાની રમતો	૦-૫-૦
સત્રાક જ્યોર્જ	૦-૬-૦
નીતિબોધ...	૦-૭-૦
ગીતાંજલિ	૦-૮-૦
સુદામા ચરિત્ર	૦-૮-૦
સદુપદેશ...	૦-૧૦-૦
એડવર્ડનું જીવન ચરિત્ર	૦-૧૨-૦

કન્યાશાળા માટે.

સતી મહિમા	૦-૩-૦
પુત્રી શિક્ષા	૦-૫-૦
વધુબોધ...	૦-૬-૦
રાંધણકાળા	૦-૮-૦
ગૃહવ્યવસ્થા	૦-૧૨-૦
મામેર	૦-૭-૦

સોલ જોનન્ડ

મેસર્સ કસ્ટોમર નામલુદાત્ત મેન્ડે ઇન્ડિયા

શુભેશ્વર, નામલુદાત્ત મેન્ડે

